

Poštnina pavšalirana

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA KRŠČANSKEGA UČITELJSTVA

LETO XXV.

ŠTEV. 10.-12.

LJUBLJANA,
1./XII. 1924.

ŠOLI, MLADINI,
UČITELJSTVU
IN STARŠEM!

UREDNIK:
FORT. LUŽAR

Vsebina: Učitelj v službi naroda in države. Julij Slapšak. — Učiteljevo življenje in delovanje. Josip Vrbinc. — Lakomna kampanja. Marko Vunič. — Kultura in književnost. — Društvena in stanovska kronika.

Učitelj v službi naroda in države.¹

Julij Slapšak.

V Bežkovem Ukoslovju stoji na strani 248: »Pravo učiteljevanje ni združljivo z nikakim drugim poslom, nego zahteva celega moža in vse njegove sile. Celovzvišeni pisateljski posel je združljiv z učiteljskim le v toliko, kolikor se nanaša na šolo in njene potrebe. Mladina je tudi gospod in sicer ljubosumen gospod, ki brzo opazi vsako izneverjenje in ne trpi poleg sebe nobenega drugega gospoda ali gospodinje, niti športa, niti politike, niti društenikovanja. A zvestobo in vdanost obilno poplačuje, vračajoč jo z enako iskrenostjo.« In nek pedagog, menda Komensky, je zapisal: »Učitelj je osel, ako hoče več storiti, kakor je dolžan.« Hotel je menda s tem reči, da izčrpa pravo učiteljevanje vse duševne in telesne moči učiteljeve. In moje 30 letno šolsko delovanje mi pritrjuje: »Kdor od šole živi, naj služi le šoli!«

Tudi pri vojaki naj bi ostal učitelj — le učitelj. Kakor je v vojni zaposlen n. pr. vojni kurat pri dušebrištvu, zdravnik pri zdravstvu, sodnik pri sodstvu...: tako naj bi i učitelj-vojak ostal pri svojem poklicu v vojni in »ekserciral« v vojaški šoli (analfabetski tečaj, nadaljevalne vojaške šole za pismene...).

S tem je na splošno in v principu obsojeno učiteljevo izvenšolsko delovanje.

¹ Referat za okrajno učiteljsko konferenco.

Dandanes se celo na merodajnih mestih le preveč poudarja učiteljevo izvenšolsko delovanje, tega pa nihče dovolj ne upošteva, da je treba v to poleg časa in moči učiteljeve tudi strokovnega znanja, zakaj s samo dobro voljo in z navdušenjem ni ničesar pomagano. Že strokovno obdelovanje šolskega vrta zahteva celega moža; sam vem, koliko trnjeve poti sem moral prehoditi, preden sem se dokopal do potrebne prakse v šolskem vrtnarstvu, a še danes, ko dozorevam že za pokoj, moram odkrito priznati, da sem še v marsikateri panogi šolskega vrtnarstva — lajik. Reševanje vzgojnih vprašanj (učili smo se le psihologije otroka do 14. leta), socialnih (niti na univerzi se ne predava o sociologiji), gospodarskih, političnih... pa zahteva študij, brez katerega ne moremo nastopiti pred našim razboritim ljudstvom in katerega se morejo lotiti le posamezniki iz naših vrst.

In vendar dodajem: Učitelj Herkul, ki čutiš po vestnem izvrševanju stanovskih dolžnosti še dovolj energije v sebi, — posvečaj te sile v prid vzgoji in pouku šoli odrasle mladine, in sicer v splošnih, kmetijskih, obrtnih in trgovskih nadaljevalnih šolah! Ena teh tipov šol je povsod pravno in tehnično izvedljiva. Si športnik, nemara turist: pričaraj poezijo naše zemlje pred oči poslušalcev, zbudi zanimanje in ljubezen do slovenske in jugoslovanske zemlje, ki tvori podlago vsakemu delu za domovino in narod! — Si strokovnjak v sadjarstvu, čebelarstvu... umetnik v glasbi, čutiš poklic režiserja v igrokazih ali se hočeš odlikovati na karitativnem polju: nastopi, moč volje dela čudeže! Toda poudarjam, le eno je potrebno: vestno izpolnjevanje stanovskih dolžnosti. In še rečem: Naše življenje je delo v šoli. Pa še to ugotavljam: zábiti nikdar — šola je prva!

Jasno je, da je šolsko delo učiteljevo neprecenljivo večje vrednosti od izvenšolskega, zato se omejim v tem referatu le na njegovo delovanje v šoli, in še to iz principielnih vidikov. Te principiелne vidike je dobro označilo ministrstvo za prosveto v Beogradu z razpisom pod O. N. broj 24.335 z dne 25. maja 1923, opozarjajoč, da se morajo vzgojne metode uravnati po višjih ciljeh, ki izvirajo iz etičkih načel in so v skladu z: 1. religijsko - moralnimi, 2. narodnostnimi in 3. državnimi interesi. Razpis povdarja: »Velika svetovna vojska je pustila... tudi pri nas mnogo nereda... tudi v moralnem oziru... Velik del (tozadevnega) posla je odmerjen šoli in učiteljstvu. Vzgoja ima glavno skrb, da regulira vse vplive na individualni in splošni razvoj človeka... Brez tega ni ne narodnega napredka, ne napredka v civilizaciji. Vsled raznih kvarnih vplivov, ki delujejo danes na narodno mladino v moralnem pogledu, so nastale med narodom po raznih krajih razmere, ki ustvarjajo moralno dekadenco naroda; zlasti vsled pojavov grdih instinktov, vsled brezbriznosti za vrline, vsled razuzdanosti, pohotnosti ter vsled pomanjkanja verskega čuvstvovanja. Starejši z boleštjo v duši opazujejo tok sedanjega življenja ter pota, ki po njih mladina dere v propast... V teh usodnih časih zahteva domovina od učitelja izvrševanje dolžnosti tudi... v moralnem in verskem oziru... učitelji morajo prednjačiti z zgledom... med ljud-

stvom tako glede na obisk cerkve kakor glede... gojenja čednosti... Naš narod se je že od prejšnjih časov naučil, da šolska mladina redno hodi v cerkev, da moli in časti Boga, da prejema sv. obhajilo, da posluša božjo besedo... Redno posečanje cerkve je dolžnost tudi vestnih vzgojiteljev... Potruditi (se je), da se razvije v tej smeri poseben sistem delovanja.»

To so glavne misli omenjenega min. razpisa, ki apelira na učiteljstvo, da uravna vzgojno metodo po višjih ciljih.

Ta razpis je vzbudil precej hrupa. Ali je bil potreben? Odgovor je v naslednji točki:

1. Religijsko moralna vzgoja kot prvi princip šolskega delovanja.

Veliki ruski misleci in pisatelji so našli na »Zapadu« vedno najgloblje razumevanje. Temu se ni čuditi, saj je iskanje resnice, bogoiskateljstvo, temeljna poteza vseh velikih mislecev. V sedanjih sodnih dneh se zlasti velik del nemške inteligence zateka k Dostojevskemu, išoč pri njem luči, ki naj razsvetli današnji kaos in pokaže pota v bodočnost. Nemci se zopet oklepajo misli, da pride rešitev z »Vzhoda«, ki odreši Evropo (glej v letošnji januarški številki ugledne berlinske revije »Die Frau« razpravo izpod peresa drce. E. Schmitt »Dostojewski und die Zeitenwende«). Dostojevski se je po dolgih borbah iz negativnosti, kaotičnosti in patološkičnosti povzpел do pozitivne stvariteljne ideje »vsečlovečnosti«, vse obsegajoče ljubezni v službi božjih namenov. Zato pa je dano Rusiji, da ta novi ideal kot prva uresniči in oznani svetu Puškinovo idejo: »Na Vzhodu bo izšla luč«. Slovanski narodi, zlasti Rusi, so pred vsemi narodi predestinirani za vsečlovečnost: saj je njihova pralastnost *duševna v seljubezen*. In v ljubezni je mogoča polna sinteza. Ruski narod na priliko je vsečlovečnosti dejansko že bliže nego drugi narodi. Pred poldrugim stoletjem je že začel s sintezo; začel je ljubiti zapadne narode in njihove ideale — kljub njihovi razliki, da, ravno zaradi njihove posebnosti — in se odpirati evropskemu duhu: pridruževati kulturno idejo Evrope svoji lastni. Ruska duša potrjuje oboje: njena vseljubezen zahteva »spravo idej«. Treba je le konkretne zveze in spojitve obeh principov, umevanje od strani zapadnjakov in slovanofilov in njihovega sporazuma, sprave med ljudstvom in inteligenco v Rusiji in polnega razvoja vseljubezni. Potem bo »nova Rusija« tu, Rusija »vsečlovečnosti«.

In svetu je treba »nove Rusije« in njene »nove besede« — predvsem Evropi. Kajti v Evropi se vse žene strašni katastrofi nasproti: kulturne, socialne in politične razmere. Tu so pustili usahnití pravo korenino življenja narodov: verstvo. Na »Zapadu« ni več krščanstva, dasi je še mnogo kristjanov. Vse hočejo brez krščanstva pravično zgraditi. Na »Zapadu« dominira mesto vere znanost. Posledica: nevzdržno rastoča otrplost in osamljenost posameznikov in narodov daleč preko vse mere, strahotno razdejanje in razkroj, suženjstvo, umori, samoumori...

»Ako pade pšenično zrno v zemljo in ne umre, ostane samo; ako pa umre, rodi obilen sad« — je geslo bratov Karamazovih.

Toda daleč so še evropski narodi od tega, da bi »besedo z Vzhoda« slišali in razumeli ter se z vseljubeznijo ozdravili. Stoletja se bodo morda še zapirali pred njo. Toda nekoč jim bo Rusija vendar mogla povedati svojo besedo: Z »Vzhoda« bo izšla nova beseda svetu in odrešila evropsko človeštvo. In sicer prav takrat, ko pride najkritičnejša ura nad Evropo. Potem, ko bo že plavala v svoji lastni krvi, ko se bo posvetna resnica zrušila, ko bo ateistični socializem odrekel in bo Evropa razumela, da je kulturno samo še pokopališče nekdanjih svetih čud, potem bo iz tega ogromnega kaosa in mrelja pojmla in sprejela »besedo z Vzhoda«, s tem rešila socialno in politično vprašanje ter se iz stiske in smrti dvignila do nove višje človečnosti, do nove evropske »vsečlovečnosti«.

Jasno linijo bogoiskateljstva nam kaže iskanje resnice enega najznamenitejših hekeljancev, Ludovika Plateja. (Gl. članek univerz. prof. dr. Josipa Donata.) L. 1907 je izdal knjižico »Ultramontano svetovno naziranje in novodobno življenjenznanstvo, pravovernost in monizem.« Takrat je še Plate zastopal ateizem in izpovedal Haecklov monizem. Tudi je bil Haecklov naslednik v Jeni. Haeckel mu je bil genialen in neomahljiv borivec svobodne vede in svobodnega pouka. Monizem je bil Plateju kratki izraz za prirodoznanstveno svetovno naziranje, ki temelji na enotnosti vesoljne narave in na njeni absolutni zakonitosti. Ves svet je izraz enotnega prapočela, katero naj nazivajo Boga ali naravo ali prasilo ali kakorkoli hočejo in katera se kaže v človeku v različnih tvorbah energije kot tvar, svetloba, toplota, elektrika, kemična energija ali kot duševen pojav. Ta miselnost je bistveno ista kakor Spinocev, Goethejev in Haecklov panteizem.

Silni prevrati so resno, kakor vesoljna sodba, pretresli življenje evropskih narodov ter npravno in družabno zbegali ljudske sloje. Tudi filozofom se je odprla večja perspektiva v spoznanju in zagledali so luč, ki prihaja »z Vzhoda«, iz Rusije ... od Dostojevskega, Tolstegea, bratov Karamazov ... Tudi filozof Plate je zagledal to luč. V listu »Mitteldeutsche Zeitung« v Erfurtu od 1. julija 1922 čitamo, kako označuje ta veliki modrijan prejšnje nazore kot zmotne, se docela odpoveduje materializmu in monizmu in izpoveduje vero v osebnega Boga in v posmrtnost, čeprav ni kristjan. On piše: »Dva svetovna nazora si stojita danes v hudem boju nasproti, in brezdvomno bo usoda naše zasužnjenje, znotraj raztrgane in npravno silno oškodovane domovine odvisna od tega, h kateremu od obeh nazorov bo krenila velika masa našega ljudstva. Na eni strani je materialistični svetovni nazor, na drugi strani idealistični svetovni nazor. Moje stališče je sledeče: Boga si moramo misliti le kot osebno bitje z najvišjo močjo duha in najpopolnejše. Neoseben panteistični pojem o Bogu v Haecklovem smislu je brez znanstvene vrednosti. Nikjer ni večjega prepada med materializmom in idealizmom kakor v etičnih

vprašanjih. Materialist veruje le na tostranski, idealist pa tudi na onostranski svet, kjer se kakorkoli čednost plačuje, hudobnost pa kaznuje. Zločinec v največ slučajih pač dobro ve, da je grešil, in ga zato po pravici kaznujejo. Tako pridemo do povračilnega načela. Tudi materialist priznava, da moramo hudodelca kaznovati. Ali zase ima drugačno pravilo: ker ni posmrtnosti, si uredi življenje čim udobnejše, brez ozira na državne zakone in dolžnosti za svojo domovino. Teist dela dobro radi dobrega. Materialistično ljudstvo pogine prej ali slej radi notranje gnilobe.« — Tako prihaja tudi za Plateja in druge evropske filozofe luč z »Vzhoda«, od ruskih mislecev.

Materializem je pogin naroda. Zato pa kliče šolska oblast (okrajni šolski svet v Ljubljani z dne 10. febr. 1924, št. 562): »Danes, ko razjeda črv egoizma človeško družbo, ko vse teži le po materialnih dobrinah, ko se ne briga skoro nihče več za ideale, danes, ko bi prodal brat brata, sestra sestro, hči mater in narobe za svoj ljubi 'jaz' — o, takih zgledov smo imeli in še imamo pri sodiščih na izbero, — danes je prepoved našega naroda, ki ga je vojna doba skvarila, neobhodno potreben... V šoli hočemo pričeti z vso vnemo, da vzgojimo mladi rod ves nov, na duši in na telesu, ter podpirati šolske oblasti, da iztrgamo mladino iz krempljev sedaj splošno vladajočega materializma.«

Pralastnost vseh slovanskih narodov je: duševna vseljubezen. Pšenično zrno je že vsajeno, a še živi; da to zrno umre in rodi obilen sad ter odreši potem vse evropske narode, predvsem pa troedini narod SHS, to je prva in najvišja naloga narodnega učitelja. Iz njegovih ust naj slovanska pralastnost — duševna vseljubezen — prekvasi in prerodi vse človeštvo, v prvi vrsti pa našo milo ožjo in širšo domovino, po svetovni vojni oziroma lastnosti slovanskih pradedov — vseljubezni — toli preizkušeno in v materializmu se še vedno preveč kopajočo. Praktično se da slovanska ideja vseljubezni v osnovni šoli dobro izvesti potom altruistične organizacije »Pomladek R. K.« Z vidika slovanske pralastnosti vseljubezni in njene realizacije v svrhu preroditve človeštva iz materializma v altruizem, pozdravljam ustanovitev »Pomladka R. K.«, pa naj reče kdo k temu kar hoče; zakaj na torišču te organizacije se da tehnično izvesti kar najugodnejše velika in odrešilna praslovanska ideja vseljubezni, in to je človečanske važnosti. Duh bratov Karamazov naj prešine sleherni srce narodnega učitelja (-ice), ki naj potom »Pomladka R. K.« skuša prekvasiti novi rod z vseljubeznijo, s to dično pralastnostjo slovansko, in sicer na podlagi religijsko-moralne vzgoje, ki jo nam priporoča ministrstvo prosvete in naša vest.

Religijsko-moralna vzgoja kot prvi princip šolskega delovanja je potemtakem edino zdravilo za današnjo dobo, ki naj reši propadajočo Evropo pogina.

2. Narodna in državna vzgoja kot drugi in tretji princip šolskega delovanja.

Pred več ko sto leti je sanjal veliki Napoleon: »En Bog v nebesih, en cesar na zemlji, in to sem jaz, izvoljenec božji, Napoleon Bonaparte«. A ruska reka Berezina je zašumela: »Ne boš!« — In na otoku sv. Helene je delal pokoro za svojo domišljavost. Zgodovina ga opisuje kot enega sedmerih največjih vojskovodij sveta, a človeštvo ga obsoja kot velikega krvnika, ki je pomoril na sto in sto tisočev mladih življenj.

Na Nemškem je pisal Nitsche: »Nemec je rojen gospod, Nemec je nadčlovek (ein Übermensch), človek in pol.« Pisatelji so se oprijeli te misli. O Jugoslovanih so pisali, da je to narod pastirjev, ušivcev. Nemški oficirji so pravili, ko je padla Rūga: »Poljsko smo morali zarobiti, da dobimo hlapcev in dekel, da si ne umaže rok Nemec s hlapčevskim delom, on, ki je rojen gospod.« Nemška in avstrijska vlada sta zanetili leta 1914 svetovni požar. In mogočni cesar Viljem II. je izustil takrat krilate besede: »En Bog v nebesih in en cesar na zemlji, in to sem jaz, Viljem II.« Ali leto 1918, mu je zaklicalo: »Náka!« In pokoro bo delal za svoje čine; domovini in svetu je pohabil in pomoril cvet vsega moštva — 15 milijonov ljudi. Pred zgodovino človečanstva bo dajal odgovor, če pride pred svetovno sodišče ali ne.

Kancler Bethmann - Hollweg je očitno priznal: »Svetovna vojna je boj med Germani in Slovani«. In ta boj je dobojevan nam v prilog. Čehoslovaki imajo svojo državo, Poljaki svojo in Jugoslovani svojo. Bolgari se iztrezujejo in samo vprašanje časa je, kdaj se pridružijo nam. V Rusih še vre, a ko se tam ozračje izčisti, bo naš »stric« onkraj Karpatov, ki poseduje eno petino planeta, ki se mu pravi Zemlja, mogočen in čislan, kakor si niti v sanjah ne moremo predstaviti. Slovan gre na dan! Naša doba je nastopila!

Dne 1. decembra 1918 ob 8 zvečer je v imenu Nj. Vel. kralja Petra I. proglasil regent Aleksander ujedinjenje Srbije z deželami neodvisne države Slovencev in Hrvatov v edinstveno kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Slovan gre na dan.

Pa bo gospodoval za veliko zgodovinsko dobo, večno? — Da, večno, v kolikor je večni svet! Moremo to reči? — Gotovo, zgodovinski razvoj nam to izpričuje. Za dokaz samo kratek pogled vanj. Stari Slovani so živeli, kakor nam tako lepo pripoveduje dr. Pivko v knjigi »Zgodovina Slovencev«, v zadrugah. S sklepanjem zakonov se ni delila družina, ampak pomnožila, za novi par so prizidali del hiše. Včasih je štela taka hiša do 30 krepkih možakarjev in še več. Kadar se je zadruga le preveč namnožila, so napravili za novoporočenca nove domove. V eni vasi je navadno bival le en rod, na čelu mu starejšina (starosta). Več vasi (rodov) skupaj je tvorilo pleme, načeloval je plemenu izvoljeni župan. Vsa plemena (županstva) skupaj — ob vojni nevarnosti n. pr. — so izvolila kralja (kralj iz besede Karol [Veliki], kakor knez iz imena Kuning, cesar iz Caesar).

Nekatera imena starejšin so se še ohranila, n. pr.:

Starejšina:	Zadružniki:	Vas:
Špinčič	Špinčiči	Špinčiči v Istri
Adlešič	Adlešiči	Adlešiči v Beli Krajini
Vratislav	Vratislavi	} Braslovče (Štajersko), } Bratislava (Češkoslovaška)
Rado	Radoviči	

Stari Slovani so imeli enake pravice in enake dolžnosti. Vsi so bili enaki: uživali so enako osebno svobodo, enake politične pravice. Enakost, bratstvo, svoboda. Ta demokratična načela so bila prezgodnja. Takrat je vladala moč pesti, ne sila duha. Saj je znano brezvladje pred Rudolfom Habsburškim, nazvano »moč pesti«. Roparsko viteštvo je takrat izrabljalo položaj, kakor po vojni in med vojno dandanašnji verizniki in velebanke. Moč pesti je bila takrat državotvorna sila. In te ni poznal miroljubni Slovan. Enakost, bratstvo, svoboda, zanj vse, za sosede — prazne besede! Duh časa je poznal le silo. Demokratična načela starih Slovanov so bila zanje pogubna. Zato poznamo le enega Sama. Trinajststoletno hlapčevstvo je bila sicer posledica staroslovanskih demokratičnih idej. Ne nesloga: enakost, bratstvo, svoboda, te ideje so uklenile v verige naše pradede. Vezi suženjstva so padle docela še le z državnim preobratom. Niti francoska revolucija, ki je zmagala naposled s temi idejami, ni mogla z idejno silo nas osvoboditi. Verige nam je pobral z rok še le Srb, ki je šel v boj tudi za našo svobodo. Saj je že dne 7. decembra 1914 proglasila srbska vlada, potem ko je avstrijsko vojsko trikrat porazila in jo vrgla nazaj preko Save in Drine, svetovno vojno kot borbo za osvobojenje in ujedinjenje vseh še nesvobodnih bratov Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Demokratične ideje starih Slovanov torej niso bile državotvorna sila. Stari Slovani so bili miroljubno, ne pa bojevito ljudstvo, stremeče za gospodstvom in vlado, za bojem in plenom. Taki pa so bili tudi starodavni Nemci. Stremeli so za gospodarstvom, za vlado. V takih narodih se razvijajo stanovi, zaradi njih nastaja velika razlika med gospodujočimi in podložnimi. Moč in pravica je v rokah vladajočih stanov, podložni je nimajo. Tako je bilo tudi pri Nemcih. Gosposki stanovi so bili takozvani plemiči in sicer 1. višje plemstvo (nobiles, Edlen) in 2. svobodniki ali nižje plemstvo (liberi, Freien). Podložnih stanov je bilo tudi dvoje: 1. kmečki podložniki (liti, Liten), 2. sužnji (servi, Sklaven). Podložnikov je bilo neprimerno večje število, toda niso imeli nikakih občanskih pravic, niso smeli hoditi na zborovanja, niti na vojno, niti nositi orožja. Ravnalo se je ž njimi kakor z živino, posebno s sužnji, ki jih je lahko plemič prodajal ali celo ubijal po svoji volji. Podložniki so obdelovali svoji gosposki polja in so si z delom lahko vsaj kaj prigrisodarili in si nazadnje kupili svobodo, če je dovolil gospodar, plemič,

Toda bili so le svobodniki nizkega rodu in to jim je ostalo kakor sramotno znamenje, katerega se niso mogli znebiti niti njihovi potomci do četrtega in petega pokolenja.

Pri Nemcih se je častila odličnost in visokost rodu bolj ko druge čednosti. Saj še dandanes pravi vljuden Nемеc vsakomur, komur se hoče laskati ali pokazati spoštovanje, »blagorodni« ali pa »visokorojeni gospod«.

V dobi, ko je vladala »moč pesti«, so bili Nemci državotvorni element; zato so vladali oni, mi pa smo jim robovali dolgih 1300 let. »Deutschland über alles«, so pevali Nemci. In zdelo se je, da bo res tako. Viljem II., ta tip germanske oholosti, se je smehljal še leta 1917, zroč mili usodi v obraz: En Bog, en cesar, in ta je brez vprašanja — nemški cesar Viljem II. A, ko so vriskali Nemci »Deutschland über alles«, je nevidna roka krute Nemesis pisala: »Alles über Deutschland«. Višek nemške slave je bil prekoračen z julijem 1914. In res: Leta 1918 je bila svetovna konjunktura taka, da ni zmagal nemški meč, nego demokratične ideje velikega Američana Wilsona. Enakost, bratstvo, svoboda, načela naših prednikov so zmagala. Demokratska doba je nastopila. Duh starih Slovanov je oživel in našel dobo, ki ga razume in zahteva. Na veke je strta moč pesti, ki nam je vladala 1300 let in črtala svojo voljo na naša pleča. Za nami je »človek in pol« in višnjeva kri vladajočih baronov, grofov, plemenitašev. V Jugoslaviji ne poznamo plemstva. Kralj otvarja narodno skupščino, edini na svetu, z demokratičnim pozdravom »Bratje!« Tu smo vsi enaki: Slovenec, Srb, Hrvat so v ujedineni kraljevini bratje. Svoboda, osebna in politična, je zajamčena v zakonu. Zmagale so demokratske ideje, zmagal je duh starih Slovanov, naša zvezda je zasijala, in slovanska doba je nastopila.

Ves kulturni svet vladajo demokratične ideje, in kjer še ne vladajo, tam se bori ljudstvo zanje. Državotvorne sile so v naši dobi ideje enakosti, bratstva, svobode, načela starih Slovanov. Zato je germanski meč dobojeval, prihodnost je naša — slovanska, — moč pesti in suženjstva se ne povrne več. Zato pa: Slovan bo poslej gospodoval — veliko dobo, večno, v kolikor je večni svet.

S tem je podan dokaz o eksistenci druge pralastnosti slovanske, o demokratični ideji. Absolutizmu je s padcem zadnjega carja odklenkalo za vedno. Slovanska demokratična pralastnost je našla v sedanjih časih svojo dobo. Nepobitno je torej nastopila sedaj slovanska doba.

Slovenci, Hrvatje in Srbi smo ujedineni v eni državi, v kraljevini SHS. Stojimo na stališču edinstva države, zato hočemo in imamo eno ustavo, eno državno ozemlje, eno državljanstvo z enakimi pravicami, kakor tudi le eno državno oblast, ki se očituje v zakonodaji ter upravni in sodni funkciji; en državni parlament; za vso državo eno obliko vladavine ter enega in istega nositelja vladavine — Nj. Vel. kralja Aleksandra I. Zato pa nam je slast — govoriti v šoli o trdnosti naše države, o lepoti in blagostanju naše domovine, o enakosti, ljubezni, bratstvu treh bratov, ki bivajo na tej sveti zemlji. In

kadar slišimo imena: Jugoslavija, Aleksander I., ... Slovenec, Srb, Hrvat, nam vzbudi čuvstvo, kakor da čujemo klicati svoje ljubljene brate, milega očeta, zlato mamico ...

Slovenci pravzaprav lastne države še nikoli imeli nismo.¹ Kralj Samo je bil le prehodni vladar in njegovo kraljestvo — zgodovinski trenutek; Napoleonova Ilirija politična poteza, da bi zagradil Nemcem pot proti Carigradu. Kmečki punti so bili zares nekaj izrazito slovenskega in so vsebovali avtonomistične misli, toda ideja je — vsaj za čas — z Gubcem mučeniško umrla. Slovenci smo bili le podaniki, nikoli državljani. Hrvatje so imeli slavne kralje, še slavnejše Srbi, mi le pravljčnega kralja Matjaža. Polotila se je nas neka malodušnost. Otopel je čut, kolike vrednosti je biti državljan. Hlapčevanja smo se navadili, suhe skorje smo smatrali za blagre. Ostanke še segajo do danes, ki se jim zdeha po podaniško-hlapčevski dobi in ne umejo, kake dobrine imamo v narodni državi. Neugodne poveljne razvojne razmere pripisujejo na rovaš državi, na levi in desni. Doba kmečkih puntov in Francozov je vitežka; takrat je Slovenec pokazal, da hoče biti državljan in na svoji zemlji sam svoj gospod, pripravljen na trpljenje in smrt za svobodo in zemljo. Krekova majniška deklaracija je nas razpalila in pokazali smo, da pólje v nas še svobodoljubna državljanska kri.

Narodni smo, ali državnosti, žive ponosne državne zavesti marsikomu še manjka. V tej prehodni dobi gre na levi in desni več za strankarske koristi nego za dobrobit države: pomanjkanje državljanske vzgoje! Ena glavnih nalog narodnega učiteljstva je, da vzgaja zavedne državljane.

Ljubezen do države mora biti vzgojena. Ni vseeno, pod kom smo, tako kličejo le hlapci in sužnji. Od Triglava do Vardarja sega naša domovina, zanj delo in življenje! Teža se moramo sami zavedati in to zavest vcepljati mladini v srce.

Grudnovno zgodovino moramo ne le poznati, nego jo tudi doumeti. Potem dalje na Hrvaško in v Srbijo. Govorimo otrokom o bogastvu naše zemlje, o skritih zakladih v njej, koliko smo trpeli. Gojimo narodno pesem. Vsako dete v šoli naj ve: kaj sem? Slovenec, Jugoslovan, Slovan.

V še neurejenih razmerah učiteljstvo trpi. Pa tudi ko trpimo, ljubimo domovino: taka ljubezen je očiščena in močna in zmagava vse.

3. Nadaljnji principi šolskega delovanja.

a) Gojimo le slovensko, srbohrvaško in vobče slovansko umetnost.²

Kultura ni nekaj internacionalnega, saj je vezana na gotovo narodno individualnost, je nekaka vsedlina narodove duševnosti, ki je v svojih temeljnih črtah svojska in kaže svoje posebno lice. To posebno

¹ Po Fr. S. Finžgarju v »Slovenskemu Učitelju« 1923, stran 119.

² Po članku Antona Lajovica »O večnih krasotah in o strupu Beethovnovih, Bachovih in Wagnerjevih del« v »Slovincu« 6. aprila 1924, št. 80.

lice je namreč nujna posledica čisto konkretnih prilik, v katerih živi vsak narod. Na duševnost narodov vpliva nebo in zemlja, geografične in klimatične razmere itd. Narodu duševnost v znatni meri oblikujejo zunanji vplivi, n. pr. zgodovinski razvoj, predvsem so pa odločujoči za rast narodove duševnosti njegove duševne sposobnosti in razpoloženje. Vsi ti faktorji v celoti so pri vsakem narodu drugačni in ustvarjajo posebno narodovo psiho. Najznačilnejše se je duševnost vsakega naroda izkristalizirala in usedla v njegovem jeziku; tudi umetnost, katero narod poraja iz sebe, je oster izraz narodne duševnosti. Jasno je torej, da jezik z narodovo umetnostjo vred globoko korenini v bitju in žitju naroda.

Slovenska umetnost je rasla v podaniški dobi nebogljenja, zapuščenosti, brez nege in gorkote. Takrat je služila le zgolj nakitju, življenju, zabavi. Če pa je umetnost usmerjena samo za razvedrilo, je njena vrednost samo v tem, kako čimbolj zadovolji posameznika. Nasproti narodu nima potemtakem nikake obveznosti, pravic in dolžnosti. Toda temu ni tako. Umetnost je ena najodličnejših funkcij duševnega življenja narodovega. Smoter ji je krepko udejstvovanje naše lastne narodne duševne individualnosti in nje vtelesenje v umetniške like. »Umetnost je univerzalna« — tako govore le oni, ki hočejo potom umetnosti narod uspavati in zasušniti. Umetnostna kultura ne obstoji le v občestvu umetnikov-tvorcev, temveč je zelo bistveno, da dela tvorcev najdejo intenzivno resonanco med lastnim narodom. Ni namreč mogoče umetnostnega življenja izolirati od vsega drugega življenja narodovega. Mogoče je, da poteka umetniška kultura v črti internaciolizma, toda taka umetnost ni narodna; narodna umetnost raste v ravnini naciolizma. Kulturna samozavest naroda zahteva narodnih umetnin, ki so živec njegovega srca; kulturni internaciolizem je celo zapreka za dozoritev naroda. Zato pa: mi hočemo narodno umetnost slovensko, jugoslovansko in slovansko.

Praktična izvajanja iz tega razmotrivanja bi bila: Proč z vso predstavljeno tujo navlako iz šolarskih knjižnic! V cerkvah, na koncertih, v gledališčih se proizvajajo le slovenska, jugoslovanska in slovanska dela. Slovensko, jugoslovansko in slovansko umetnost uživajoči bomo šele pravi Slovenci, Jugoslovani, Slovani.

b) Končno bi rad podal še resnico o pravilnem slovenskem jeziku.

Kmalu bo preteklo 40 let, kar je umrl prvi bičar »slobenarjev«, Fr. Levstik, pa je treba v šestem letu po osvoboditvi od Nemcev še vedno 'bičarjev', ki bi nas učili slovenski govoriti in slovenski pisati.¹ Res je sicer, da je slovenski jezik filološko preiskan in znanstveno dograjen, kar se še ne more trditi popolnoma o srbskem, ki se še zlasti ni očistil tujk, ali vendar se še nismo docela otresli nemškega vpliva v slovenskih besedah.

¹ Primerjaj članke »Georges: Slovenščina in Slobenarji« v letošnjem »Slovenecu«, n. pr. v štev. 222.

Náštejem kar primere:

Slovensko izražanje:	V nemškem duhu:
1. Ne utegnem	1. nimam časa
2. snoči	2. včeraj zvečer
3. davi	3. danes zjutraj
4. drevi	4. danes zvečer
5. obkorej?	5. ob kateri uri?
6. dokorej?	6. do katere ure?
⋮	⋮
7. Milavec, Milavca	7. Milavec, Milavec-a
8. Lajovic, Lajovca, Lajovčev	8. Lajovic, Lajovic-a, Lajovic-ov
⋮	⋮
9. kolikor	9. v kolikor (insoweit, inwiefern)
10. naprej	10. v naprej (in vorhinein)
⋮	⋮
11. kvarte	11. igralne karte (Spielkarten)
12. zaigra	12. predigra (Vorspiel)
13. poigra	13. zaigra, poigra (Nachspiel)
14. trnjeva žica	14. bodičasta žica (Stacheldraht)
15. navzočno listino vpričo mene podpisal	15. predstoječo (predležečo) listino pred menoj podpisal
⋮	⋮
	itd.

Kdor se ne briga za svojo materinščino, se tudi za druge stvari ne dosti, je polovičar; materinščino spoštuje samo tisti, ki si jo prizadeva spoznati do popolnosti. Narodni učitelj jo poznaj!

c) In k sklepu še eno misel.

Svetovna vojna je uničila strašno veliko narodnega premoženja. Predvojnega blagostanja tako dolgo ne bomo dosegli, dokler ne bomo vsega v vojni uničenega narodnega premoženja nadomestili. Nadomestiti pa ga bomo mogli edino — z varčnostjo. — Varčen človek je trezen, delaven, preudaren, možat; si preskrbi, kar potrebuje in ni odvisen od drugih; od svojega še bližnjemu pomaga. — Varčnost je red v hiši, na polju, v knjigovodstvu... Delaj z umom, okoristi se s pametjo drugih. — Glej na dobro ime hiše! — Izkoristi staro nogavico, vsak trak in nitko. — Ne kupuj nepotrebnih reči; potrebe so včasih le razvade. — Varčnost je samozatajevanje, ki je Bogu drago.

Varčnost je temelj gospodarstva kakor posameznika tako naroda. Z varčnostjo se ustvarja blagostanje narodovo. Ako si ne bomo znali ustvariti lastnega, neodvisnega gospodarstva, bomo narod sužnjev. Zlasti danes je silno važno, da vzgajamo mladino k varčnosti. Ne bo dober gospodar, ne dobra gospodinja fant ali dekle, ki nista vzgojena k

varčnosti. Pogoj za srečno družino je treba položiti v vzgoji mladine, in zadnja ni vzgoja k varčnosti. — Varčnost je tudi važna stran narodne vzgoje. Najbolj protinarodne so »narodne« veselice, na katerih se za »narod« zapravlja.

Narodni učitelj, tudi tu posezi vmes v šoli; nabava samoučil, izraba papirja, varovanje knjig... nudi dovolj prilike v ta koristni namen.

Tema za referat s tem seveda še ni izčrpana, pa za enkrat naj končam; saj pride, kakor sem čul, itak še naslednja leta na vrsto.

Teze.

1. Šola je prva, izvenšolsko delovanje je in mora ostati le sekundarnega pomena.

2. Materializem je pogin naroda in države. Zato mora biti vzgoja usmerjena k višjim ciljem, k idealom. Podlaga je religijsko-moralna vzgoja, in sicer v skladu z narodnostnimi in državnimi interesi.

3. Pralastnosti slovanski sta vseljubezen in demokracija. Prva daje smernice za obnovo Evrope — luč z Vzhoda (Rusije), druga je porok, da je nastopila slovanska doba. Predznaki te dobe so svobodne države: Jugoslavija, Češkoslovaška, Poljska... Panslavizem je na pohodu. Zrelost slovanskih narodov ugotovi rok slovanske svetovne vlade. Romanski in germanski narodi so že dosegli svoj višek in gredo navzdol. Z vseljubeznijo in demokracijo bo zavladal vsemu svetu Slovan.

4. Državljanjska vzgoja je neobhodno potrebna spričo mentalitete podaništva.

5. Gojitev slovenske, srbohrvaške in slovanske umetnosti je za nas življenjskega pomena.

6. Slovenski učitelj spoštuje materinščino, zato si jo prizadevaj spoznati do popolnosti.

7. Vzgajaj mladino k varčnosti!

Učiteljevo življenje in delovanje.

Josip Vrbinc.

V srcu občutim pravo zadoščenje zaradi velike zahteve, ki jo stavi naš poklic za nas: z g l e d n o s t ž i v l j e n j a i n d e l o v a n j a. V tej zahtevi je izražena vzvišenost našega zvanja, ki terja od svojih služabnikov mnogo več, kakor drugi poklici.

In je nekaj posebnega na tem zvanju. Medtem, ko so skoro vsi drugi poklici polni nevarnosti, ki ogrožajo značaj in silijo človeka, da se zgublja bolj in bolj v zunanostih, je to pri učiteljskem poklicu čisto drugače. Saj nas vse njegove zahteve kličejo iz sveta, kakršen je, v svet, kakršen bi imel biti. Vzgojitelja njegovo zvanje samo neprestano

opominja, naj gre vase. Otroci so človeškemu srcu, ki še ni čisto zakrknjeno, kakor velikonočni zvonovi, kličeči k vstajenju vse, kar hoče v človeku navzgor. Dobe se ljudje, ki resnico tisočkrat sramote, ko se pa upre vanje otroško oko, jih nekaj neodoljivo sili, da izpričujejo tisto, kar so tajili in sramotili. Prvi začetki pregrehe, ki jih zasledi zločinec pri svojih otrokih, spravijo često celo njega v nevoljo, kajti nezavestno deluje v njem želja, da bi se dvignil vsaj v svojih otrokih iz strašne močvare svojega življenja.

V tem je torej veličina vzgojiteljskega poklica, da nas dela bolj skrbne v navadah vsakdanjega življenja, bolj čuječe v besedah in da vzbuja v nas nove sklepe, ki pospešujejo našo notranjo rast.

To vplivanje vzgojnega poklica na nas poudarjam in stavim v ospredje zato, ker se v našem času od same pedagogike pozablja, da najučinkovitejša vzgoja ni v neposrednem ravnanju z gojencem, marveč v indirektni metodi vzgojiteljeve samovzgoje. Na otroka vpliva nepri- merno bolj to, kar na nas vidi, kakor pa tisto, kar mu govorimo. Življenje uravnavajoča sila postanemo s tem, kar prepovemo sebi, ne drugim.

Često se vprašuje mati v največji ljubezni in skrbi, kako naj očuva otroka pred močjo skušnjav, ki pritiskajo na njega od zunaj in od znotraj. — Edino pravi odgovor na njeno vprašanje bi bil ta-le: Prizadevaj si pošteno, da postaneš sama to, kar naj bo tvoj otrok; najboljšo njegovo varstvo pred močjo skušnjav je v tem, da sama preмагаš vsak dan, kjer in kadarkoli svojo mehkužnost, nervoznost, strast, pa naj bo še v tako mali stvari. Tvoja lastna najskrivnejša samopremaga je najmočnejši angel varuh tvojega otroka. Brez tega pa tvoje ravnanje zanika in smeši vse, kar tvoja usta govore. Z vsako zmažo nad samo seboj prebudiš v sebi višje moči, tako da ti sijejo iz oči in blagoslavljuje vse tvoje besede z neko globljo resničnostjo in zgovornostjo.

Tako pravi Foerster materam. V isti meri veljajo te besede tudi nam, če nismo samo najemniki...

Ne moremo vzgajati drugih, ako se sami ne podredimo vodstvu najvišje resnice, ako se ne oprostimo vezi napuha, nasilnosti trenutka in ne zahtevamo v popolni odkritosrčnosti sami od sebe, kar hočemo, da oživi v otroku. Kajti najgloblje vzgajamo s tem, kar smo sami izpolnili v svoji notranjosti. Najtrajneje ne deluje na druge tisto, kar smo si čez dan izmislili, temveč ono, kar smo si priborili v nočeh brez spanja v bojih s samim seboj. To oblikovanje nas samih daje izraz našemu obrazu, zvok našemu glasu in deluje avtoritativno na mlado dušo. Na učiteljskih bi bilo treba opozoriti mlade ljudi na izdajalsko lastnost glasu in obraza: Kako se oglašča v zvoku naših govoric vsa slabost, surovost in nizkotnost, ki smo se jim kdaj podali. Vsako besedo, ki jo izgovorimo, spremlja cel orkester sozvokov in nezavedna mimika obraza — in ti spodnji toni in ta mimika preklicujejo često naše besede in razkrivajo nesoglasje našega nauka z našim življenjem, katerega nesoglasja nihče nezavestno globlje ne občuti kakor neskončno občutljiva, široko odprta otroška duša.

Slikar Fra Angelico je baje vselej molil, preden je prijel za čopič. Koliko bolj je treba molitve nam za upodabljanje živih ljudi! Kako skrbno se nam je treba očistiti naših najbolj skrivnih slabosti, da bomo mogli v otroku najskritejšo vrlino! Kako zbrani moramo biti in eno z božjo besedo, da bo zadela naša beseda, kar je božjega v mladem srcu!

Mnogi vzgojitelji si ubijajo glavo o najboljših sredstvih zoper lažnivost otrok — žal, pozabijo često prvo in najvažnejše sredstvo: da bi podvrgli svoje lastne besede, ki jih izgovore tekom dneva, prav strogi kontroli. Odkrili bi na svojo grozo, da sicer niso ravno lažniki, da pa vendar izgovore pogostokrat v eni uri šestdeset malih neresničnosti. Slave naj resnico če hočejo z angelskimi jeziki — otrok se drži tega, kar vidi, da se godi v praksi in se navadi na misel, da se vse visoke stvari samo v pesmi opevajo, ne gre pa, da bi jih skrunili z uporabljanjem v resničnem življenju.

Tudi tisto, kar se imenuje v najpopolnejšem pomenu besede »značaj«, bomo privzgojili otroku s tem, da začnemo sami pojmovati, kaj je pravzaprav značaj in kaj zahteva značajnost od nas v pehanju skozi življenje. Edino s tem zbudimo tudi v otroku zavest, da so v življenju še višje stvari kakor »zagradi in drži!«, če odklanjamo vsako korist, ki bi šla na račun plemenitega mišljenja, tudi v najmanjših stvareh.

Ali pa ljubezen do bližnjega. — Naj ponovim, kar je zapisal pred dvema leti naš tovariš Al. Kržišnik v »Prerodu«: . . . Kako rad si odtrga otrok košček kruha od svoje južince in ga, na pobudo učitelja, dá svojemu revnemu sošolcu, ubogí žrtvi očeta-pijanca, ki ves zaslužek zapije, da nima družina ne potrebne hrane ne dostojne obleke! Na obrazu se jim bere, da so kar srečni, da morejo komu pomagati. — Na šolska vrata potrka star siromak; mogoče pride celo naravnost v razred. Po šolskih predpisih pa je vstop v šolo med poukom dovoljen samo uradnim osebam. Ali bomo sedaj reveža vpričo otrok iztirali iz šolske sobe? Ne bodimo ozkosrčni! Ali ni tu najlepša vzgojna priložnost, ki bo donesla neizmerno več koristi kakor tistih par zgubljenih minut računstva? Najprej vzgojiteljev zgled, nato par lepih besed na otroke in že nosijo z žarečimi obrazi skupaj svoje zaklade: ta kos kruha, oni jabolko, tretji novec . . .«

Tako je z vsemi krepostmi. Učitelj naj sveti in deca pojde za njim. Toda, kako bomo svetili, ako manjka našim svetilkam olja-samovzgoje? Kako hočemo privzgojiti otrokom n. pr. vljudnost v medsebojnem občevanju, ako sami ne pokažemo vljudnosti v občevanju z otroki?! — Učitelji, zlasti mlajši, bi morali dobro pomniti Juvenalov izrek »Maxima debetur puero reverentia« — z dečkom je treba posebno častno ravnati. Saj se dá združiti največja strogost z največjim spoštovanjem otrokovega čuta za čast. Nobena stvar ne vzgaja otrok tako zelo, kakor če ravnamo z njimi kot z možmi. Vzgojitelj si pridobi največje spoštovanje, če se v občutku svoje nesporne oblasti in moči ne spozabi, temveč se sam ukloni

pravilom vljudnosti in spoštljivosti, ki jih terja od otrok. — Tudi tu je treba leta in leta samovzgoje. Kdor si dovoli prezirati oblike gentlemana takrat, ko ima opraviti s šibkejšim, ta bo tudi nasproti otrokom kazal svojo robotost in jim bo s svojim zgledom oznanjal načelo, da se sme človek takrat znašati, kadar mu to ne škodi.

Samovzgoja vzgojitelja je še iz nekega drugega vzroka temeljne važnosti. Vsa resnična disciplina sloni namreč končno le na lastni discipliniranosti onega, ki zapoveduje. Samo discipliniran značaj more vzdrževati red. Ne besede, ne glas, ne kazni ne opravijo: edino moč volje, ki pomiri v nas samih živce, ukroti strasti in ukloni nagone, samo ona more urediti in voditi k samovladanju tudi podrejeno notranjost naših gojencev. Vse drugo je videz in spektakel, ne pa resničen red. Kjer je iz vzgojiteljevega vedenja videti, da je zmagovalec nad samim seboj, odičen z nevidnim križcem one hrabrosti, ki preмага notranjega sovražnika, tam se mladina z veseljem ukloni.

Matija Klavdij pravi: »Nič drugega ne morem reči, kakor da mora biti človek sam to, za kar hoče vzgojiti otroke. In nimam drugega sveta, kakor da naj bo najprej sam dober, če hoče druge vzgojiti dobre.«

Tako Foerster. Jaz ne vem kaj drugega dostaviti kakor »mea culpa«. Tolazi me zavest, da sem vesel velike in lepe naloge svojega poklica.

* * *

Dozdaj sem se oziral le na pomen učiteljevega zgleda za vzgojo otrok. Glavni in bistveni del svoje naloge opravimo pač v šoli, gotovo pa je, da gredo dolžnosti našega poklica z nami tudi po končanem šolskem opravilu. Poglejmo, kaj hočejo od nas!

Mislím, da se začne učiteljevo izvenšolsko delovanje na šolskem vrtu. Vsi sicer nimamo prilike, da bi se tu udeleževali, no pa le potrpiamo, se bo že dobilo tudi za nas kakšno »polje«. — K podeželski šoli spada brezpogojno urejen šolski vrt, na njega pa učitelj, ki ima veselje do te morda najlepše panoge učiteljevega delovanja in ki se neumorno trudi, da naredi iz njega res vzoren vrt. Seveda se učitelj ne sme bati vzeti v roke lopato in se lotiti vsakega dela, tudi gnojenja. Le nikar ne misli, da te bo tako delo v očeh ljudi ali otrok poniževalo. Ravno nasprotno. Kakor uživa v tvornici inženjer, ki zna tudi praktično prijeti za delo, večji ugled pri delavcih kakor pa oni, ki hodi okoli v glače-rokavicah, tako je tudi učitelj, ki prime za delo kjer in kadar je treba, bolj spoštovan, kakor pa tak, ki mu je delo tuje. Da mladina spoštovanega učitelja tudi v delavnosti rada posnema, o tem je menda odveč posebej govoriti.

Drevesnica na šolskem vrtu je naravnost simbol šole. Njen pomen za požlahtnenje mladine je tolik, da bi bil šolski vrt brez drevesnice skoro nesmisel. — Šolski vrtovi bi morali biti žarišča, odkoder bi se širila po okolici kultura: cvetje na oknih belih domov, špalirji ob stenah, nasadi ob potih; gnojnica bi kmalu zgínila z vaških potov; tako bi dobili naši kraji drugo lice, a šole naj bi bile njih najlepši kras. — Tovariši!

Daleč je do tega cilja, a nedosegljiv ni. Evo vam rodoljubnega dela, kakor ga morda ni lepšega.

Gotovo ste že imeli priliko spoznati, kako natančno opazujejo ljudje učiteljevo, oziroma učiteljsko življenje. Ker tisti najbolj preže na nas, ki so nam zlohotni, je razumljivo, da bo vsak naš napačen korak brž predmet domačih ali pa tudi javnih pomenkov. S tem je naše dobro ime v nevarnosti. In kaj je učitelj brez dobrega imena? Kakšen vzgojen vpliv hočeš imeti na ljudi, ki se menijo o tebi, da rad piješ? Ako se izgovarjaš na privatno življenje, nisi vzgojitelj, ampak najemnik. V učiteljevem (zasebnem) življenju ne sme biti nič, kar bi ne preneslo luči. — Naša čast in vzgojna sila sta v tem, da odklanjamo kot nedostojno, učitelja nevredno marsikaj, kar drugi smejo. Naš ponos so velike dolžnosti, ki jim žrtvuemo, kadar to zahtevajo vzgojni cilji, radi in brez pridržka razne pravice.

Posedanje v gostilni je ena izmed stvari, ki se ne dajo spraviti v sklad s pojmom učitelja-vzgojitelja. Morda porečeš: saj ne grem vanjo zaradi pijače, ampak zavoljo razgovora z možaki. — Prijatelj, gostilniški pomenki so večinoma mlatev prazne slame, ubijanje dragocenega časa, ki ga tratiš na škodo šole, trošenje denarja, ki ga pustiš tam že zato, da bi se ne reklo, da si umazan, a za kulturne potrebe ga nimaš, in končno: ljudje bodo le rekli, da hodiš v gostilno.

Obrežniti se mislim še ob obleke. Vem, kakšne preglavice dela velenjenim gospem in gospodičnam tovarišicam skrb, kako bi se oblekle, recimo za konferenco ali procesijo. No, tega jim ne morem zameriti. Še odobravam to skrb, ako meri na to, kako bi se bolj okusno oblekle. Želim le, da ne bi imeli ljudje povoda, da bi sklepali z njihovih toalet na pomanjkanje resnosti... — Hujše bi bilo, ako bi pomanjkljiva, ali če hočete moderna obleka učiteljice žalila kmečko ljudstvo. Da po pravici povem, jaz ne razumem, kako bi mogla učiteljica pozabiti ali prezreti svojo veliko odgovornost na ljubo kakšni modni neumnosti... Ko sem že pri tem predmetu, naj izrečem še tole: Ali ni učiteljica poklicana, da blagodejno vpliva na okus kmečkega ženstva, zlasti ženske mladine? Vem, kako kmečka dekleta opazujejo, kako je učiteljica oblečena, počesana in obuta in kako jo hočejo v marsičem posnemati, zato mislim, da leži na učiteljici v tem oziru velika odgovornost.

Dotakniti se mi je še ene skeleče točke, ki je ne morem in ne smem molče preiti. Generacija, ki zdaj dorašča, kar tone v alkoholizmu in seksualnosti. Učitelja mora resno skrbeti bodočnost naroda in domovine, ako mu je miselnost današnje mladine znana. Zdi se, da smo proti temu zlu brez moči. Ako zasledujemo njegove vzroke, bomo naprtili krivdo najbrže vojni in njenim spremljevalkam in posledicam. Potem bomo še malo z ramami zmajali ali pa dali duška svoji ogorčenosti — in konec. Morda pa resničnega položaja vsi še spoznali nismo? In če smo ga, ali naj pri tem ostane? Nikakor ne! Mornarji, ki opazijo, da sili voda v ladjo, iste ne prepuste kar meni nič tebi nič usodi, marveč zastavijo vse svoje sile, da otmo ladjo pogubi, ali da rešijo vsaj življenje potnikov.

Bodimo taki mornarji — posadka, ki ne zapusti ladje, temveč se bori z razbesnelim morjem, dokler ne zamašimo vrzeli, skozi katero vdira poguba, ali spravimo vsaj deco na varno! — Tovariši, tovarišice! Preropenje mladine in po nji vsega naroda je naša največja naloga. Ali imamo zanjo moči in volje? Bodimo odkritosrčni! Dokler imamo bruno v lastnem očesu, ne iščimo pezdirja v očesu svojega mlajšega brata! — In še nečesa ne pozabimo: ljudstvo sodi po zunanjih znamenjih, naših delih. Od izida te sodbe je mnogo odvisno. Kdor more in hoče razumeti, naj razume...

Na idealni sliki ljudskega učitelja, učiteljice, je neka značilna poteza, ki se mi jo zdi treba omeniti, ker je važen pogoj za uspešno vzgojno delo: vernost. Ako pogrēša ljudstvo te poteze na tebi, je zelo verjetno, da ne boš zrastel z ljudstvom v celoto, in nad tvojimi vzgojnimi uspehi bi se drznil jaz močno dvomiti.

Vzgojni vpliv na ljudstvo doseže učitelj šele, ko se je med ljudstvom ukoreninil. To se pa ne zgodi kar čez noč. Za to je treba dolgotrajnega, zvestega dela, ki naj šele dokaže, kaj smo in kakšne namene imamo. Ako se naše življenje in delovanje vsaj v glavnem ujema z idealno sliko učitelja, učiteljice, kakor si jo zamišlja ljudstvo, potem smemo upati, da smo postali organičen del ljudske celote. Tedaj je prišel čas, ko smo res vzgojna sila, prišla je naša ura. Naš delokrog se začne širiti. Mladina, ki smo ji bili vestni učitelji, čuti tudi v svojih najusodnejših letih, da ima v učitelju svojega prijatelja. Zberimo jo okrog sebe in ji pokažimo cilj, ki bo dovolj visok za njene kipeče mlade sile.

Za 14—17 letne fante se mi društvo ne zdi najprimernejša naloga, taki spadajo še v družino. Toda žalibog se fantje te starosti ob nedeljah v družini ne počutijo več dobro. Krivda za to leži večinoma na domu, ki ni dovolj prijeten, in na starših, ki se ne zavedajo svojih dolžnosti v zadostni meri ter hodijo po zidanicah, sinove prepuščajo pa same sebi, da si poiščejo družbe po svoji mili volji. V takih razmerah bi bilo opravičeno pritegniti to mladino v mladinsko društvo, da dobi tam razvedrila, izobrazbe in dobre družine.

Okrog sedemnajstega leta stopi fant v pravo fantovsko dobo. Tedaj ga vleče z neko naravno silo iz družine. Biti hoče prost, ne da se več rad komandirati. Čisto naraven člen razvoja k samostojnosti je njegovo teženje za prostim udejstvom. Družina ga ne more več priklepiti nase, ker mu ne more dati, česar mu je treba. Tedaj potrebuje fant resnega prijatelja, ki bi ga popolnoma razumel, ob čigar zreli sodbi bi se fantova nezrelost čistila, kakor pokipeva šumeči mošt v vino. Tedaj je čas, da se zave fant nalog, ki ga čakajo v življenju, da se usposobi zanje in jim gre veselo nasproti. V prijateljskih razgovorih — brez alkohola in ako mogoče brez cigaret — bi se obravnavala s fanti ob zimskih večerih vprašanja, ki se tičejo fantov samih ter njihovih družin, naroda in države, dalje gospodarstva, socialna in kulturna vprašanja.

Pomislimo, kakšen vpliv bi imelo tako delo na podeželsko kulturno življenje! Saj je ravno doraščajoča mladina največkrat oni element, ki zanese v faro podivjanost. Ako bi pa našla prijatelja, ki bi znal svetovati in voditi, ki bi ne delal sile njeni prostosti, pač pa bi ji pokazal svetle cilje in zbudil v nji voljo za doseganje teh ciljev, potem bi kipeča mladostna sila dozorela in delovala požlahtnjujoče tudi takrat, ko je odgovoren človek edino samemu sebi.

Gotovo je treba skrbeti tudi za izobrazbo ženske mladine. Zgoraj sem že omenil, da odrasčajoči otroci zato niso radi doma, ker jim dom ne nudi nikakih prijetnosti. V tem oziru zadene velik del krivde matere-gospodinje. Razrahljano družinsko življenje je pa samo predhodnik vsakojakega še hujšega zla.

Kaj more učiteljstvo v tem oziru storiti?

Medtem, ko bo motril učitelj s svojimi mladimi prijatelji etično stran družine in pogoje za srečno družinsko življenje, bo pa učiteljica svoje nekdanje učenke vpeljavala v umno gospodinjstvo. Po sobi se bodo razlegale »Predice«, »Perice«, »Grabljice« in druge »ice«, v glavah bo pa vstajala dekletom podoba skrbne in razumne gospodinje, ki zna pripraviti svoji družini prijazen dom in osladiti življenje in bivanje v njem. Potem se bo oglasila še tista mila »Mati pri zibelci« in evo ti zopet izobrazovalne tvarine na izbero in ostajanje! Kako sijejo dekletom oči, ko si slikajo svojo bodočo srečo ob zibelci, ti pa razgrinjaš pred njimi dolžnosti matere-vzgojiteljice! Srečna si sama, srečna dekleta, in če Bog dá, bodo srečne tudi družine in po njih narod.

Govoriti je lahko, boste rekli. Tega se sam prav dobro zavedam. Vendar trdim, da nisem zapisal nič nemogočega. Trdim pa tudi, da je treba biti najprej v šolski sobi mož na svojem mestu. Naša prva skrb je in mora biti šola. Ona nam mora biti sredstvo, potom katerega skušamo tiho in blažljivo vplivati na kulturo, pravzaprav nekulturo svojega kraja. Pri tem pa pazljivo motrimo razmere, v katerih ljudstvo živi. Mi mu hočemo pomagati, a to je mogoče le, ako poznamo njegove potrebe. Opazujmo torej, kje ga najbolj čevelj žuli: morda na polju gospodarskega napredka — v kateri panogi? — ali na polju zdravstva, ali pomanjkanju kruha in zaslužka. In ko smo spoznali njegove najbolj skeleče rane, kaj potem? Ali naj ustanovimo zdaj razne organizacije, ki naj se lote odprave teh nedostatkov, mi pa nosimo pri njih zvonec kot predsedniki ali podpredsedniki? To bi bile umetne tvorbe, ki bi morda ne imele dolgega življenja. — Mi vendar ne bomo delali namesto ljudstva in ga puščali pod jerobstvom. Naša naloga je, da ga tako vzgojimo, da bo samo vzelo v roke svoje zadeve. Za tako vzgojo imamo že v šoli dovolj priložnosti, nadaljujemo jo lahko v društvu, v prostem razgovoru, zlasti pa v kmetijskih tečajih. Povsod se dobi gotovo nekaj resnih mladih ljudi, ki naše ideje sprejmejo, da potem z njimi vred rastejo. Učitelj naj bo tisti, ki kaže pot in daje pobudo, »slavo« pa prepušča drugim; njemu ostane veselje, da na tleh, ki jih je obdeloval, nekaj raste in uspeva.

Zgoraj naštetim in ne naštetim gospodarskim potrebam ljudstva se dá večinoma odpomoči le združnim potom. Tako smo prišli do *z a - d r u ž n i š t v a*. Uspevanje združništva je vprašanje vzgoje. Za združno misel so zreli samo ljudje, ki imajo smisel za skupnost, čut odgovornosti drug za drugega. Kajti Scila in Karibda, ki grozita združništvo uničiti, sta: pomanjkanje čuta solidarnosti in pa kupčijski nagon, ki spravlja zadruge v nevarnost, da se izprevržejo v kapitalistična podjetja. — Človek, ki se ga drži zvičajnost in zahrbtnost, kljub vsem predavanjem in pouku ne postane združen človek. Tu je treba vzgoje od mladih nog.

Učitelj, ki pride v stik z združništvom, je v neki nevarnosti: da bi njegovo prizadevanje za združno ne bilo čisto pristno in nesebično; da bi gledal v nji priložnost, da doseže sloves in političen vpliv; da bi smatral združno za most, po katerem bi skušal doseči druge namene. V tem slučaju bi bil učitelj frazer in demagog. Takih pa združa ne prenese, kakor tudi šola ne. Tu zavisí vse od pristnosti, čistoče mišljenja.

Čim je postal učitelj z ljudstvom eno, je njegovo mesto tudi v združji, da pojasnjuje, kaže pot in, ako treba, tudi svari. Pridobljene izkušnje bodo njegov šolski pouk zelo pospeševale. Višek poštenosti vidim v tem, če si prizadeva vzgojiti in izobraziti nekaj moči, ki bodo zmožne zavzeti njegovo mesto, brž ko se umakne.

Ko sem se dotaknil po večjem učiteljevega življenja in delovanja v javnosti, bi si dovolil omeniti še njegovo domače življenje. Povedal bi rad par besed s stališča, s katerega motri ljudstvo učiteljevo družinsko življenje. — Predvsem je treba, da živi učiteljeva družina v odlični preprostosti čisto in plemenito; da ima strogo urejeno gospodinjstvo, ki ga preveva duh ljubezni do bližnjega; da se ne more govoriti o nji nič slabega, pač pa s spoštovanjem in priznanjem; da se ne zapleta v vaše čenče in spletke; da ve, kdaj naj ostaja v ozadju, kdaj naj sodeluje. Slednje naj narekuje takt in ljubezen do ljudstva. Ker gre za dobro stvar, naj bo učiteljeva družina zraven, pri stvareh dvomljive vrednosti zanjo ni mesta. V učiteljevi družini naj vidi ljudstvo ideal družinskega življenja, v kolikor se dá ta uresničiti.

Lakoumna kampanja.¹

Marko Vunić.

Već nekoliko godina provodi se u učiteljskim redovima sistematska borba protiv vjeronauka u školi. Izričito to svi ne vele, ali tko znade pravilno suditi i zaključivati, lako može uvidjeti, da krilatica »Van sa svećenikom iz škole«, znači ujedno i »Van sa vjeronaukom iz

¹ Ponatis iz »Jadrana« (v Splitu) od 11. septembra 1924, št. 31.

škole«. Ovu sistematsku kampanju provode liberalni učitelji na svojim zborovima i u štampi. U tom se ističe beogradski učiteljski list »Narodna Prosveta«, ljubljanski »Učiteljski Tovariš«, a do nedavno je to vrlo oštro zagovarao i splitski »Pokret«. (U svom zadnjem broju »Pokret« je zauzeo jedno trijeznije stanovište). U glavnom je ovu borbu započelo učiteljstvo iz Srbije i vodstvo Udruženja Jugoslovenskog Učiteljstva, a za njima su se dakako odmah povelili liberalni učitelji iz prečanskih krajeva, koji na svaki zaključak srbijanskog učiteljstva vele: »Amen!«

Ako su učitelji u Srbiji i do sada poučavali vjeronauk u školi, to je njihova stvar i mi nemamo prava, da se pačamo u poslove njihove vjere i crkve. Ali kojim pravom pravoslavni učitelji nameću svoju volju i svoje mišljenje katoličkom dijelu naroda, koji traži da religiju poučava svećenik. jer on jedini za to ima zvanje i ovlast Crkve? Uplitanje srbijanskog pravoslavnog učiteljstva u poslove katoličke vjere i katoličke crkve jest nedelikatno i netolerantno, da se najblaže izrazimo. Katolička crkva nije jedna obična društvena zajednica, da joj tkomudrago može nametati svoju volju ili da joj može mijenjati temelje i principe, na kojima je osnovana i na kojima se razvija.

Katolička crkva dosta je jaka, da se uspješno može oduprijeti pokušaju nepozvanih, koji bi htjeli da diraju u njezina najsvetija prava. Ona je u historiji izdržala još teže i veće borbe, jače pokrete, te je uvijek izišla iz tih borba kao pobjednica. Ako je u Srbiji religija istovjetna s narodnošću, kod katoličke crkve to ne može da bude, jer je ona opća, universalna. Predbacivanje, da je katolička crkva anacionalna, da širi anacionalnost, jesu netemeljita i neozbiljna, jer ona uvijek dovodi u sklad religiju i nacionalizam. Treba razlikovati religiju od nacionalizma. Religija je jedno, a nacionalizam je drugo, a oboje može se dovesti u sklad. Historija katoličke crkve u Hrvatskoj dokazuje, da je ona skupa sa hrvatskim katoličkim svećenstvom bila uvijek najveća zagovornica i braniteljica narodnih prava i narodne slobode. Hrvatsko katoličko svećenstvo izdržalo je najteže borbe sa neprijateljima našeg naroda, te je sa svojim narodom dijelilo dobro i zlo u najsvjetlijim i najtamnijim časovima naše historije.

Još je neozbiljniji prigovor, da svećenik nije metodički i didaktički spreman, da poučava vjeronauk u školi. Takav prigovor može da postavi samo analfabeta, notorna neznalica. Svećenik je akademski obrazovan čovjek, koji u teologiji za 2 godine študira naročiti predmet: katehetiku. A u bogoslovijama se uopće katehezi posvećuje naročita pažnja, koliko sa teorijske, toliko sa praktične strane.

Pitanje religijske nastave u školi tretiralo se i na posljednjem učiteljskom kongresu u Dubrovniku. Prevladala je ona grupa, koja je tražila, da svećenik ne smije poučavati vjeronauk u školi. To još ne znači, da će ta rezolucija biti prevedena u djelo, jer bi radi toga trebalo mijenjati i sam Ustav. U članu 16. Ustava stoji, da se »vjerska nastava u državnim školama daje po želji roditelja podvojeno po vjeroispovjesti, a u suglasnosti

sa njihovim vjerskim načelima. A vjerska načela traže svećenika u školi. Sve kad toga i ne bi bilo u Ustavu, katolička crkva ne bi na to nikada pristala.

Ovom rezolucijom liberalni so učitelji navijestili rat katoličkoj crkvi i milijunima katolika u našoj državi. Time su se stavili u suprotnost sa svojim narodom, koji traži i vjeronauk i svećenika u školi. Prema tomu oni nemaju ni pravo, da se zovu narodnim prosvjetiteljima. Oni su se stavili u sukob i borbu sa vlastitim narodom, te su zapravo narodni neprijatelji. A napokon stotinjak učitelja, koji su se odrekli vjere otaca svojih — ako ih i toliko imade — nema pravo, da nameće svoju volju milijunima katolika, kojima pripada najsvetije pravo, da određuju o uzgoju svoje djece.

Do čega dovodi ova hajka na vjeronauk i na svećenika u školi? Ne samo što uvada nepotrebnu borbu između dvaju staleža, koji moraju da uzajamno djeluju oko uzgoja i moralnog preporoda naroda, nego ona stvara još veći jaz između učiteljstva i naroda. Učiteljstvu je nažalost u zadnje vrijeme i onako pao ugled kod naroda radi raznih razloga, a sada će izgubiti i ono malo ugleda, što ga je imalo. To nije u interesu ni naroda, ni učiteljstva, a ni nastave uopće.

Na svojoj zadnjoj skupštini Udruženje Jug. Učitelja dokazalo je, da ono nije opća staleška organizacija, jer je u rukama jedne sektarske grupe, koja pogoduje ciljevima stanovitih političkih vođa i koja stoji pod uplivom masonerije. Ako ti liberalni učitelj žele kulturnu borbu, ako oni stoje u suprotnosti s naukom bilo katoličke, bilo pravoslavne crkve, ako oni žele voditi borbu protiv vjeronauka, neka osnuju posebnu organizaciju, a ne smiju da zlorabe stalešku organizaciju (kako je oni zovu) u svoje sektarske svrhe ili u svrhe stanovitih političkih vođa. Treba imati na umu da ideje, koje zastupa U. J. U., ne zastupa čitavo učiteljstvo. S njihovim nazorima ne slaže se »Savez hrvatskih učiteljskih društava«, slovenska »Slomškova zveza«, hrv. kat. učiteljsko društvo »Narodna škola«. Bosansko učiteljstvo također ne stoji na stanovištu liberalnog učiteljstva. Stoga se ono nije moglo solidarizirati sa onim šovenima i ekstremima, da se religija i svećenstvo kao reprezentanti religije izbace iz škole, a niti moguće prihvatiti, da sami učitelji poučavaju religiju. A i glavna skupština Povjereništva U. J. U. u Splitu zaključila je, valjda po upoti glavnog odbora, da ostane vjeronauk u školi i da ga poučava vjeroučitelj.

Dubrovačkom rezolucijom dobačena je rukavica cjelokupnom svećenstvu svih religija, a ujedno su »narodni« učitelji dobacili rukavicu i svom vlastitom narodu na ono što je narodu najsvetije. To je atentat na vjersko osvjedočenje naroda, a unesen je i kamen smutnje u redove učiteljstva.

Kao na svim skupštinama, tako se je i na ovoj skupina liberalnog učiteljstva pokazala, da nema nimalo tolerancije, a niti onoliko odgoja, koliko njezini ljudi ističu. Protiv učitelja, koji su zastupali drugo stanovište, nedolično se postupalo povicima, bukom, terorom i uvredama.

Dakako da su svećenici tom prigodom najgore prošli. Dubrovačke novine ističu, da slične metode debate i glasovanja nije Dubrovnik doživio. A to sigurno ne služi na čast učiteljstvu, barem ne onima koji su krivi. Ne samo što je neumjesno, nego je, recimo iskreno, nepristojno i neodgojno, pozvati na skupštinu crkvene poglavice, pozdraviti ih, a iza toga bacati razne pogrde uopće proti svećenstvu. Predsjednik nije zvaio na red dotičnike, niti je navode stvarno ispravljao.

Ne samo katoličko, nego i pravoslavno svećenstvo ustaje protiv ove hajke na religijski uzgoj, kako to dokazuje i »Vesnik«, crkveno-politički list u Beogradu.

Dakako da od ove hajke ne će biti ništa. Žalosno je samo što je učiteljstvo palo na ljepak masoneriji i stupilo u borbu protiv religijskog uzgoja, protiv jednog čitavog staleža i protiv svog vlastitog naroda.

Poslije odglasane rezolucije o vjeronauku katoličko učiteljstvo, ako još ima u sebi imalo katoličkog ponosa i katoličke svijesti, ne može i ne smije ostati u jednoj ovakovoj sektarskoj organizaciji kakvo je danas U. J. U., i tako pomagati, da se zlorabi staleška organizacija u protuvjerske i političke svrhe. Zato je potrebno, da se učiteljstvo organizuje prema kulturnim nazorima. Kategorički imperativ današnjeg vremena jest: Katolički učitelji osnujte katoličku učiteljsku organizaciju. Tek iza toga može se govoriti o jedinstvenoj staleškoj organizaciji, koja bi se brinula samo za ona staleška pitanja, koja su općenita i svima zajednička.

U ovom pitanju treba odbaciti sve obzire i strah, muževno istupiti na obranu slobode savjesti, prava crkve, te prava i zahtjeva naroda.

Onaj, koji nije kadar da se za svoje uvjerenje žrtvuje i da se za to uvjerenje založi i uz cijenu najvećih žrtava, pokazat će, da nije savremen i da je njegov katolicizam samo prazna riječ bez sadržaja.

Kultura in književnost

Ramovš Franc: **Historična gramatika slovenskega jezika.** (II. Konzonanlizem.) V Ljubljani 1924. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna. 335 strani velike osmerke. Cena 260 Din.

Od tujih znanstvenikov že davno zahtevana in od domačih znanstvenikov in rodoljubov željno pričakovana zgodov. slovnica slovenskega jezika je pravkar začela izhajati. Nje pisec, redni profesor na vseučilišču v Ljubljani, je v znanstvenem svetu znan in splošno priznan strokovnjak. V tem prvem zvezku prinaša zgodovino slovenskih konzonantov v književni slovenščini in naših narečjih, kakor se nam kaže v pisanih in tiskanih spomenikih našega jezika od l. 1000 pa do danes. V knjigi je razloženih okroglo 2500 slovenskih besed, krajevskih in osebnih imen; alfabetično urejeni registri dajejo

možnost, da vsakdo te razlaže takoj najde. Celotna slovnica je preračunana na sedem knjig; že ta prvi zvezek je dokaz, da bo delo ne samo singularen pojav na polju slovenske znanosti, ampak tudi velikanskega pomena za slovensko jezikoslovje sploh. Cena prvega zvezka je v primeri z enakimi publikacijami v drugih jezikih nizka.

Schreiner H. »Čitanka« za obče osnovne šole. Ilustrirana izdaja v treh delih; za višjo stopnjo eno- do trirazrednih osnovnih šol. Druga predelana in ilustrirana izdaja. V Ljubljani 1924. Izdala in založila kr. založba šolskih knjig in učil v Ljubljani. Str. 419. Cena poltrdo vezani knjigi 46 Din.

Po večmesečni zamudi je končno izšel tudi tretji del tridelne Schreinerjeve Čitanke, tako da imajo sedaj tudi naše dvo- in trirazrednice svoja popolna berila, ki

so jih pogrešale že ves čas po prevratu in kar je močno oviralo pouk na teh šolah. Kakor že drugi del, tako bodo gotovo sprejele vse navedene šole tudi ta del z največjim veseljem, saj predstavlja tako po svoji notranji ureditvi, kakor tudi po zunanji opremi res prvovrstno delo med našimi šolskimi knjigami, in gotovo ne pretiravamo, če rečemo, da spada ta knjiga nedvomno med najlepše slovenske šolske knjige. Snov je porazdeljena v štiri glavne oddelke (I. Zabava, II. Človek, družba, gospodarstvo, III. Iz knjige narode, IV. Dom in svet), v katerih so zbrani samo po vsebini in po obliki najboljše sestavki iz naše literature, tako da tvori delo nekako mladinsko antologijo slovenskega slovstva, zastopane pa izključno le po svojih najodličnejših pesnikih in pisateljih. Posebno vrednost dajejo knjigi še številne ilustracije (skupno 98), ki ponazorjujejo prirodopisne, zemljepisne in druge sestavke, ki bodo dobrodošli zlasti malim šolam na deželi, ki ne razpolagajo z zadostnimi učili. Opozarjamo vsa šolska vodstva in vse učiteljsvo na to delo. Cena je glede na obširnost knjige in na njeno prvovrstno opremo gotovo nizka.

A. M. Slomšek: **Izbrani spisi za mladino**. Priredila Fran Erjavec in Pavel Flere. Z risbami okrasil M. Gaspari. V Ljubljani, 1924. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna. Str. XCIV + 321. Cena vez. knjigi 56 Din. — Nedvomno je bila občutna vrzel našega književnega trga, da so na njem manjkali že več nego dve desetletji spisi največjega vzgojitelja in preporoditelja koroških in štajerskih Slovencev, to je A. M. Slomška. Sicer pa vkljub temu, da se je o malokaterem možu že toliko pisalo kot o Slomšku, doslej še sploh nismo imeli vsaj kolikor toliko kritične slike njegovega življenja in dela. Ta občutni nedostatek sta skušala popraviti Erjavec in Flere, ki sta izdala v svoji znani zbirki »Slovenski pesniki in pisatelji« sedaj tudi Slomška. Tudi ta zvezek te krasne edicije je urejen po vzoru dosedanjih. V antologijo uvaja bralca obširen in doslej nedvomno najboljši Slomškov življenjepis, spisi so pa potem razdeljeni v pesmi, pripovedne spise, poučne spise in nabožne spise. Knjigo zaključuje podoben tolmač. Glavna prednost te izdaje je, da skuša biti kritična, kolikor je seveda primerno za publiko, kateri je namenjena, zato nam podaja dobro sliko, tako mnogostranskega Slomškovega udejstvovanja. Iz tega vzroka ne bo segala po knjigi rada samo mladina, kateri je v prvi vrsti namenjena, temveč z istim veseljem in užitek tudi odrasla publika, kateri so sicer Slomškovi spisi že davno skoro nedostopni. — Knjigo je jako lepo okrasil s številnimi ilustracijami M. Gaspari, ki se po svojem slogu in izvršitvi krasno prilegajo tekstu.

L. N. Tolstoj: **Kreutzerjeva sona**. Poslovenil Fr. Pogačnik. Splošna knjižnica št. 22. V Ljubljani, 1924. Natisnila in zalo-

žila Zvezna tiskarna in knjigarna. Cena broš. 14 Din, vez. 20. — S čudovitim mojstrstvom priklene Tolstoj bralce v tem romanu. Vožnja v vlaku, čisto brezpomemben pogovor, potem pa naenkrat — vsa zbežanost, golota, propalost in licemerstvo, ki ga je poln sodobni človek — vsa groza zaživi v turobni resničnosti pred nami. Mukoma doživljamo Kreutzerjevo sonato, prizor za prizorom, grozovitost za grozovitostjo do strašnega konca. Slovenski prevod ima tudi epilog, ki ga je napisal Tolstoj aprila leta 1890. V njem pojasnjuje, kaj je hotel povedati s Kreutzerjevo sonato. Zato bo knjiga prijala tudi vsem onim, ki iščejo v literaturi več nego plehke zabave ali trenutnega razvedrila.

Josip Jurčič, **Spisi. II. zvezek**. Uredil dr. Ivan Grafenauer. 1923. Založila Jugoslovanska knjigarna. Cena broš. Din 20.—, vez. Din 30.—.

Drugi zvezek prinaša sledeče povesti: Jurij Kobila, Tihotapec, Vrban Smukova ženitev, Klošterski žolnir, Grad Rojinje in Golida. Kolikor naslovov, toliko znamenitosti. Kobila obravnava snov iz naše protestantske dobe, Tihotapec nas spominja polpreteklih dni in njega živahno dejanje je povest splošno pridobilo. O tej popularnosti priča dvakratna dramatisacija tega dela. Steržajeva in Bajukova. Ljudje povsod to povest radi bero in to igro radi gledajo.

Kdor se hoče nasmejati, naj čita Vrban Smukovo ženitev, Klošterski žolnir nas zanesne nazaj v romantične čase in romantične dogodke, kot so jih ljubili naši očetje in matere in jim še danes mladina ni nenaklonjena. Isto velja o povesti Grad Rojinje.

Kar pa knjigo posebno priporoča so ustne, izčrpne in strokovnjaške opomnje izdajatelja koncem zvezka.

Iz teh opomb izvemo, kako in kdaj je nastalo vsako teh del, v katerem življenjskem položaju je Jurčič napisal dotično povest, kje je našel vzore in modele za posamezne nastopajoče osebe, kakšno je zgodovinsko ozadje, na katerega se je Jurčič nasljal. Skratka ves aparat, ki ga zahteva historično-kritična izdaja nam je podal Grafenauer koncem knjige. Težja mesta razloži prav poljudno in je glede komentarja popolnoma zanesljiv.

Zato ne bo slovenske hiše, kjer bi ne našli Jurčičevih zbranih spisov, posebno, ker bo v doglednem času izšel še zadnji zvez. v celotni seriji Jurčičevih zbranih spisov.

M. Humek, **Domači vrt**, praktičen navod, kako ga uredimo, obdelujemo in krasimo. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 195 strani, 69 podob in 2 barvni prilogi. Cena broš. 48 Din, vez. 60 Din.

Tudi ta knjiga, ki smo jo dobili za letošnje priuhe, je vesel dogodek za slovensko vrtnarstvo. O nujnosti in potrebnosti te knjige ni treba na dolgo govoriti; saj je namenjena kot praktičen priročnik in mentor vsem našim ljubiteljem vrtnarstva, a predvsem tudi gospodinjskim in kmetijskim šo-

lam in učiteljskemu naraščanju. Knjiga je torej praktičnega značaja, je zelo posrečeno prirejena ter je zbrano v njej poleg temeljnih pojmov o življenju rastlin vse najpotrebnejše znanje iz splošnega in specialnega vrtnarstva, kolikor prihaja v poštev pri oskrbi domačih vrtov. Oddelek »Posebno vrtnarstvo« obsega celokupno zelenjadarstvo s tabelaričnim pogledom najvažnejših podatkov o setvi in gojitvi zelenjadi, potem sadno drevje na domačem vrtu in okrasne rastline (10 strani je posvečeno rožam s sortimentom A. Bukovca); dalje je pridejano poglavje o sobnih rastlinah in na koncu knjige še koledar vrtnarskih opravil. Tekst pojasnjuje 69 večjidel prav hvaležnih slik in 2 barvni priloži (roža: gospa Karel Druški in šopek najlepših trajnic).

Slovenske strokovne knjige pisati, ni baš mikavno delo in tembolj smo lahko hvaležni g. Humeku, ki nam je s svojim »Domačim vrtom« pripravil zopet odlično zakladnico za napredek vrtnarstva in prosveto našega ljudstva. Koprivnikovega »Domačega vrtnarja«, ki ga je izdala Mohorjeva družba, je pred leti zmanjkalo na književnem trgu; toliko uspešnejša mora torej biti naloga, ki naj jo izvrši Humekov »Domači vrt«. Prepričan sem, da bodo najširši sloji slovenskega naroda z veseljem segli po tej knjigi, treba je le, da s primerno propagando opozorimo naše ljudi, ki mnogokrat po nepotrebnem iščejo nadomestka v nemških knjigah, da imamo enakovredno cenejše blago v domačem slovstvu. Šolskim vrtnarjem jo še posebno priporočamo. Inž. Jeglič.

Žganje so začeli prvi kuhati v 9. stoletju arabski zdravniki ter ga hranili v lekarnah med strupi. Ob času 30 letne vojske (l. 1618 do 1648) pa je prešlo v javne prodajalne. V naše kraje so zanesli žganje najbolj francoski vojaki. V 19. stoletju pa se je žganje strahovito razširilo.

Mladi junak. Slovenska mladina je prejela nov list z naslovom »Mladi junak«. S tem mesečnikom, ki ima v prikupljivi obliki mnogo kratkih člankov, povestic, pesmic in vmesnih slik, se bodo krepčali mladi junaki za treznejši rod v domovini. V sedanjih številkah že čitamo naslove »Vsem mladim junakom«, »Na gori veselja«, »Sprehod«, »Kdo je iznašel žganje«, »Na vojno«, »Mladi junaki se pogovarjajo« itd. — Uredništvo in upravištvo »Mladega junaka« je v Ljubljani, Poljanski nasip 10. Izhaja mesečno (razen počitnic). Stane letno 10 Din; 10 izvodov pod skupnim ovitkom 9 Din; 25 izvodov 8 Din; 50 izvodov 7 Din in 100 izvodov pod skupnim ovitkom 6 Din. Posamezna številka stane 1 Din 50 par. Pri skupnem naročilu se lahko naročnina plačuje mesečno. Položnice so vedno v prvem (zgornjem) izvodu. — Pričakujemo, da si pridobi »Mladi junak« povsod mnogo prijateljev, naročnikov in sotrudnikov.

Dr. Al. Homan: **Somatologija in higijena, I. del.** Kr. zaloga šolskih knjig in učil

v Ljubljani je izdala v svoji založbi knjigo »Dr. Al. Homan, Somatologija in higijena, I. del, Človek — telo in žitje.« Cena broš. 50 Din, vez. 55 Din. — Dobro znana Homanova knjiga je tiskana v Jugoslovanski tiskarni in okrašena s 53 slikami v besedilu, zadaj pa ima XXVIII tabel, ki so vseskozi prav lepe, ako izvzamemo rumeno poslikana rdeča krvna telesa table XXIV. Avtor je nanizal v njej vso glavno slovensko znanstveno terminologijo iz anatomije in fiziologije ter tolmači na zelo omejenem prostoru prav spretno opis človeškega telesa in njegove življenske pojave. Včasih se sicer ne bodo ne jezikoslovci ne medicinci strinjali s poslovenjenimi izrazi. Tako bomo komaj odobravalni tvorbo »okusni živec« za nemški »Geschmacksnerv«. Kljub tem malenkostim pa je knjiga prava zakladnica slovenskega izrazoslovja ter velezasluzno delo. Ker imamo na univerzi sedaj predavanja o anatomiji in biologiji v slov. jeziku in tudi dosti dobrih jezikoslovcev, bi bila naloga tega našega najvišjega učnega zavoda in kr. zaloge šolskih knjig, da fiksirata točno terminologijo v prihodnji izdaji. S tem se bomo oddolžili tudi zaslugam pokojnega dr. Homana za slov. medicinsko terminologijo. Knjigo prav toplo priporočamo. — Vodstvo kr. zaloge šolskih knjig v Ljubljani naproša tem potem vsa šolska vodstva, ki imajo v svojih knjižnicah že Homan, Somatologija in higijena, II. del, da naročijo s poštnine pristo dopisnico še I. del.

Ljudska visoka šola, objavljena predavanja. V založbi Zadrudne knjigarne r. z. z. o. z. v Ljubljani je izšlo 8 zvezkov, v katerih so objavljena predavanja raznih strokovnjakov na ljudski visoki šoli v Ljubljani, in sicer obsega I. zvezek predavanje prof. K. Ozvalda »O potrebi socialno politične orientacije«, II. predavanje Alojzije Stebičeve »Zaščita zanemarjene dece«, III. predavanje dr. Alme Sodnikove »O vzgoji deklet«, IV. predavanje Fr. S. Finžgarja »O lepi knjigi«, V. predavanje dr. Rada Kušeja »Cerkev v luči prava in etike«, VI. predavanje dr. Metoda Dolenca »Kaj hoče moderno kazensko pravo«, VII. predavanje Josipa Westra »O naši srednji šoli«, VIII. predavanje inž. Jaroslava Foersterja »O strokovnem šolstvu«. — Zvezek I., II., III. in IV. po 3 Din, zvezek V., VI., VII. in VIII. po 5 Din za komad. — Knjige se naročajo pisмено pri imenovani Zadrudni knjigarni, r. z. z. o. z. v Ljubljani — poštni predal 91. Naročene knjige se plača po poštni položnici, ki je vsaki pošiljki priložena. Poleg cene za knjige se plača tudi poštnina. Razprave so vzgojnega značaja, zato jih priporočamo učitelstvu v nabavo.

»Miklavž prihaja«, trije prizorčki. Spisal dr. Ivan L. a. h. Uglasbil F. J. Izšlo v knjižnici »Šolski oder«. Naroča se v Učiteljski tiskarni in Ljubljani. Cena 6 Din, glasbeni del posebej 4 Din. Igrica je zelo primerna za šolske odre, posebno sedaj za Miklavža.

Vsa društva, ki prirede nastop Miklavža, opozarjamo, da naj posežejo po knjižici. Upriporitev ni težka in ne zahteva mnogo priprave.

Rabindranat Tagore, Gitandžali (žrtveni spevi). Preložil iz angleščine Alojz Gradnik. Izdala in založila »Učiteljska tiskarna«. — Cena trdo vezana Din 28. V platno vezana Din 32. Poleg »Vrtnarja«, knjige ljubezni, je ta zbirka najboljši biser Tagorove poezije. To niso več pesmi, ampak psalmi. Ob znožju svojega Boga sedi pesnik in omamljen od razkošja in sreče poje o neizrekljivi radosti, da ga sme ljubiti, mu služiti in živeti v njem. To njegovo ganotje je tako pristno in globoko, da pridobi mahoma bralca z neodoljivo silo svoje priprostosti in iskrenosti. Ne z razumom, ampak le s čustvom je mogoče uživati te verz, v katere je izlil Tagore vso kri svojega srca in ki so priklili iz najtišjih in najtajnejših globlin njegove duše. Zato vplivajo tako elementarno na človeka in tako si je tudi tolmačiti neobičajni uspeh, ki ga je dosegla knjiga, ko je bila prevedena na angleški jezik; pesniku je bila prisojena Noblova nagrada.

Narodne pripovedke iz Mežiške doline. Zbral Vinko Möderndorfer. Izdala in založila »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani. Cena elegantno vezani knjigi 28 Din.

Knjiga je zelo bogata na raznovrstnosti vsebine in obsega 52 pripovedk, ki so zanimive tako za preprosto ljudstvo, kakor za otroke, ker so vzete iz naroda.

Matija Gubec — opera. Risto Savin je dovršil 6. odersko delo, petdejansko opero »Matija Gubec« ter jo hoče predati javnosti. Obstojta namen, da izide v tisku klavirski izveček s pevskimi glasovi in besedilom največjega Savinovega dela, ako je jamčeno zadostno število odjemalcev. Slovenskemu besedilu bo podložen tudi francoski prevod. En izvod bo stal 4—500 Din. — Da je mogoč kalkil glede rentabilite in števila tiskanih eksemplarjev, vabimo tem potem naše operne odre, glasbene zavode, trgovine z muzikalijami in umetnost ljubeko publiko, da se vnaprej naročajo klavirski izvečki pri skladatelju Risto Savinu v Žalcu.

Taylorjev sistem in goslači. Neverjetno bi se zdelo človeku, da se je mogoče učiti dve pologi na goslih naenkrat in tako še enkrat hitreje vežbati — in vendar je temu tako. Goslači vsega sveta so doživeli veliko senzacijo. Iznajditeljem tega »taylorizma gosli« je Bedřich Voldan, profesor na konzervatoriju v Pragi. Ta »prevrat« v pouku goslačke umetnosti je produkt dolgoletnega dela. Kakor je znano, imajo dve pologi na goslih sorodno označbo za prste tako, da se osem polog zniža v štiri. To sorodnost je prof. Voldan vzel za temelj svoje reformne sestave in ustvaril monumentalno metodično delo. Sestava obsega tri dele: Novo šolo polog (s katero se lahko začne po navezba-

nju 1. pologe kakršnekoli šole), 80 pesmi in 40 študij, kar znači velikanski material na par straneh, če se primerja z drugimi šolami. V pesmih so zastopane najlepše melodije češkoslovaške, jugoslovanske, angleško-ameriške in nemške (s tekstom). Upoštevamo li n. pr., da se vsaka od 80 pesmi more izvajati v dveh pologah (v sorodni pologi takorekoč brez vežbanja), kar znači 160 pesmi, katere bi vse — po starih sestavah — bilo potrebno tiskati; vendar Voldanova metoda omogoči to za polovico hitreje in ceneje. Ravno tako se nauči goslač ob enem v omenjenih 40 študijah obe pologi ob enem. To so na glasovitem praškem konzervatoriju takoj pravilno cenili in metodo vpeljali na zavodu. Ministrstvo prosvete in Češka akademija znanosti in umetnosti, priznavajoč dalekosežni pomen dela, sta podelili avtorju podporo za prevode teksta, da je omogočeno razširjenje dela, ne samo po Evropi, ampak tudi preko Oceana. Vse vrlo važne metodične analize so obširno v omenjeni šoli podane, in sicer: češko, jugoslovansko, angleško in nemško, posebno pa v brošurah v francoskem, laškem, ruskem, ukrajinskem in poljskem jeziku. Strokovnjaki priznavajo, da je to delo brezprimerno v vsej svetovni literaturi, tako s sestavnega stališča, kot z melodičnega in muzikalnega.

† **Dr. Pavel Turner.** V Krčevini pri Mariboru je umrl dne 25. septembra t. l. vzoren slovenski rodoljub dr. P. Turner. Rojen je bil leta 1842 v Framu. Vseučilišče je študiral po raznih središčih drugih držav, kjer je bil tudi vzgojitelj mladih aristokratov. Prepotoval je večkrat vso Evropo, neumorno se zanimal za družabno življenje velikih narodov ter o tem pridno poročal v slovenske liste, začeniši že leta 1865 v Bleiweisovih Novicah«. V »Ljubljanskem zvonu« je priobčeval lepe potopise pod imenom »Ahasver«, sicer pa je bil s svojo svetovno izobrazbo v vednem stiku s slovenskimi pisatelji in rodoljubi. Mnogo je podpiral dijake, umetnike in pisatelje ter živel v idealih za domačo kulturo. Tudi svoje veliko premoženje je podaril visokoškolski mladini. Slava Turnerjevemu spominu! F. F. L.

Predsednik Coolidge o veri. Koncem meseca septembra se je vršil v Washingtonu kongres družbe sv. Imena. Sv. stolico je zastopal papeški legat kardinal O'Connell. Prireditvam je prisostvovalo do 200 tisoč ljudi. Sklepni govor je imel predsednik Združenih držav Coolidge. Rekel je med drugim:

»V človeških bitjih je neki nagon, ki jih vedno sili, da delajo dobro. Ta nagon pa ne zmaga vedno; večkrat ga prevladajo zle moči in ljudje delajo hudo. Toda neka notranja moč jih pokliče vedno zopet k dobremu. Kadar so okoliščine najtežje, kadar moči teme navaljujejo, tedaj se dobri angeli človeške narave vedno upro hudemu. Tudi veličastna današnja manifestacija je

manifestacija dobrega genija človeške narave. Družba sv. Imena uči spoznavati samega sebe, urejati odnose z bližnjim in Stvarnikom. Brez tega človeška narava sama ne zmore veliko. Pamet se ne ukloni, sposobnosti ne dozorevajo, duh se ne širi brez spoštovanja, iz katerega izvira pokorščina. Po dolgi poti spoštovanja in pokorščine je naše ljudstvo doseglo svobodo, avtonomijo, višjo moralno stopnjo in bogatejše duševno življenje.»

V nadaljnjem govoru se je Coolidge dotaknil preklinjevanja in rekel: »Zloben jezik ne more imeti vedrega duha in jasne pameti. Pretirana beseda kaže pomanjkanje discipline. Ta čin nasilja kaže nizkost. Kdor teh načel ne prizna, odkriva pomanjkanje razuma in spoštovanje do samega sebe, pomanjkanje resnosti in duševnega pogleda, ki se ne dajo pridobiti brez spoštovanja do vere.«

O državi je predsednik rekel: »Naša ustava temelji na priznanju, da pozemska avtoriteta ne zadostuje, ako ne sloni na božji avtoriteti. Predsednik in člani kongresa prisežejo Bogu, da bodo vestno izpolnjevali svoje dolžnosti. Zasedanja naše zakonodaje se začinjajo z molitvijo. Temelj naše neodvisnosti kakor tudi naš vladni sistem sta zgrajena na našem verskem prepričanju. Za avtoriteto naših zakonov stoji avtoriteta najvišjega Sodnika sveta, na katerega se sklicujemo, da jih upravičimo. Amerika ne bo zapustila svojih idealov, temeljev in spoštovanja do Boga.«

Moč knjige. Naš pesnik Anton Medved (Poezije II., str. 142) je rekel pesniku Jos. Stritarju:

Med prvimi si se zavedal,
kaj narode nad čase dviga;
ne vojske moč — le dušna sila,
ki vekom vsem jo hrani knjiga.

Matematični kotichek.

(Zbira Milko Jeglič.)

Rimski številni znaki. Na kmetih imajo navado, da ob spravljanju žita s poda napravijo na steno ali na vrata itd. s kredo vsakokrat črto, kadar odnesejo mernik ali pa vrečo v shrambo. Končno te črte seštejejo in vedo za uspeh svojega pridelovanja. Iz teh črt si razlagamo postanek rimskega številnega znaka I, II itd. Ker pa ni pregledno in je tudi prav nerodno, šteti več takih črt zaporedoma, si olajšamo štetje s tem, da vsako deseto črto prečrtamo. Tako si torej razložimo znak X. — Izkušnja pa kaže, da se more zelo hitro in jasno razbrati samo tri take črte; zato je bilo treba posebnega znaka med 1 in 10. Pa so vzeli 5, t. j. polovico od 10, ter napisali X in zbrisali spodnjo polovico; odtod torej znak V za 5. — Dalje! 100 pomeni lat. centum (kar vemo iz besede cent = 100 kg). Za četrta črka te besede, veliki tiskani C je znak za 100. Polovica od 100 je 50, torej

spodnja polovica oglato napisanega C je L, kar je znak za 50. — 1000 pomeni latinsko mille; odtod znak M. Znak za 500 pa ni določen po prejšnjem principu razpolovitve, temveč znak D je nastal iz IO, kar nam izpričuje znak za 5000, namreč IOO, 10.000 so napisali Rimljani z znakom CCIOO, 50.000 z IOOO itd. 1000 bi torej mogli napisati drugače tudi CIO D = 500 ali polovica od IOO — Če se učencem razlože rimski številni znaki na ta način, je nemogoče, da bi še kdo zamenjal znaka L in D pa tudi C in M, kar se je dosedaj često dogajalo.

Pot okoli naše zemlje. Vsepolno se danes sliši o raznih potovanjih okoli nje. Pa če bi mogli in tudi šli peš okrog in okrog, koliko časa bi hodili? Ne baš mnogo! Saj smo napravili tako dolgo pot že vsi odrasli, in to večkrat. Pomislimo namreč, koliko korakov napravi vsakdo sleherni dan! Pa recimo, da znašajo vsi skupaj samo 10 km. Potem prehodimo na leto 3650 km. Ravnik ali ekvator je pa dolg 40.000 km. Torej prehodimo njega dolžino v malo manj nego 11 letih. Potemtakem smelo trdimo, da je vsak 60 let star človek, ki je sploh hodil, prehodil našo zemljo vsaj petkrat. Uboge naše noge, koliko morajo trpeti!

Moč potenciranja. Kako je izraziti s 3 arabskimi številkami kar najvišje število? Rešitev se glasi: 9⁽⁹⁹⁾, t. j. število 9 potenciraj z deveto potenco od 9! Izračunati to potenco je pač nemogoče, zakaj zmanjkalo bi nam časa, čeprav bi živeli 100 let, in najbrže tudi — prstov. Torej 9⁹ = devet na deveto potenco = 9 × 9 × 9 × 9 × 9 × 9 × 9 × 9 × 9; število 9 je vzeti 9 krat za faktor. Če izračunamo, dobimo 387.420.489. Da pa rešimo nalogo, moramo število 9 vzeti 387.420.489 krat za faktor. Dobili bi ogromno število, ki bi bilo sestavljeno iz nič manj nego 3.697.000.000 števk. Vzemimo, da potrebujemo za vsako številko 1 cm v dolžino, tedaj bi popisali papirnati trak, ki bi ga mladane lahko ovili po ekvatorju okoli naše zemlje.

Algebrajska naloga iz l. 2600 pr. Kr. r. Kin Ašang, stara kitajska knjiga algebre, vsebuje nastopno nalogo, ki je vrlo zanimiva zaradi uporabe tkzv. Pitagorovega izreka. Glasi se: Na sredi okroglega ribnika, čigar premer znaša 10 m, rastle trstika, ki sega 1 m nad vodo; če nagne trstiko, sega baš do brega. Kako globok je ribnik? (Rešitev: $[x + 1]^2 = x^2 + 5^2$, torej $2x = 24$ ali $x = 12$. Ribnik je globok 12 m.)

Čudo množenja z 2. Bahavi nemški grof Kunibert je pripeljal svojega konja k zlatarju ter mu naročil, naj ga podkuje s srebrnimi podkvami in zlatimi žebli. In račun? Ne bo velik — po mislih grofovih. 32 žebelj je bilo; prvi 1 vinar, drugi 2 vinarja, tretji 4 itd., vsak nastopni dvakrat toliko kot prejšnji. Užaljenega se je čutil vitez in nahnul je zlatarja, češ da ga ima za berča. Ali zvití zlatar je vztrajal pri svojem

računu ter zahteval, da se mu točno plača. Pa sta začela računati in naračunala malenkostni znesek 42,949.672-95 K. Seveda je zdaj grof kaj debelo gledal!

Števílo 37 ima to posebnost, da dá, če ga množimo s številom 3 ali njega mnogokratnikom (6—27), vedno tak produkt, ki je sestavljen iz samih enakih števílk, n. pr. $37 \times 3 = 111$, $37 \times 27 = 999$ ali $37 \times 168 = 6216$ (168 razstavi najprej na faktorja 24 in 7, torej $37 \times 24 = 888$, $888 \times 7 = 6216$) itd.

Nalóge. Sestavi iz števílk 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 vsoto 100, a uporabi vsako števílko samo enkrat! (Rešitev: $74\frac{2}{3} + 25\frac{9}{18} = 100$ ali pa $97 + 1 + \frac{2}{3} + \frac{5}{6} + \frac{1}{8} = 100$.) — Napiši 1000 z enakimi števílkami! (Rešitev: $999\frac{9}{9}$.)

Fizikalni koticék.

(Zbira Milko Jeglič.)

Luknjíčavost. V nekaterih telesih kakor gobi, kruhu, siru itd. so luknjice, vidne prav dobro že s prostim očesom, v drugih zopet le z drobnogledom. Povsod pa se da luknjíčavost dokazati na podlagi raznih opazovanj in vsakdanjih izkušenj. Tako vemo n. pr., da se dajo vsa telesa več ali manj stisniti, kar bi bilo nemogoče, če bi ne bila luknjíčava. Kamen, ki leži delj časa v vodi, se omoči tudi v notranjosti. Papir, obleka in les ne drže vode, če niso nalašč proti temu preparirane. Plot in kole pri vrtni ograji namažemo z raznimi katranovimi barvili. Takozvani nepremočljivi dežni plašči niso zdravi. Velikega pomena je glazura v kuhinjskih posodah. Živo srebro se da stisniti skozi tenko leseno deščico. Zid, ki stoji na vlažnem temelju, »se potí«. Vodo očistimo raznih primesi s tem, da jo precedimo skozi oglje. Istega pomena je tudi filtrirni papir. Prvi vzrok raztopljivosti sladkorja je gotova njegova precejšnja luknjíčavost. Če stoji voda delj časa v kozarcu, se naberejo na notranjih stenah kozarca zračni mehúrčki. Strojenje živalskih kož in vsakovrstno barvanje (usnja in oblek) temelji na njih luknjíčavosti.

Sprijemnost ali adhezija. Če prerežemo kos svinca in nato oba konca s svetlo stranjo stisnemo skupaj, se sprimetá dokaj močno. (Če ju pa staknemo pozneje, ko sta že izgubila svoj lesk, se poizkus ne posreči.) Prav isto opazimo na kavčuku in tudi na

radirki. Ko pišemo, se sprimejo drobci krede s tablo, drobci svinčnika (grafita) s papirjem, tinta s papirjem itd. Na sprijemnosti temelji dalje tudi slikanje, beljenje in pleskanje, pozlatenje, posrebrenje in ponikljanje, izdelovanje zrcal (ena stran steklene plošče se pomaže s cinovim amalgamom) itd. Vsepovsod se drži prah, blato na naših obvalih, saje na kuhinjski posodi, moka na obleki mlinarja in molarja itd. Če vtaknemo palico v vodo, je ne moremo ven potegniti suhe. Adhezija je izredno velika, če je bilo eno telo tekočinasto, a se je na drugem strdilo. Odtod torej uporaba raznih lepil, kakor kleja, gumija, kita, malte, cina itd. Pa tudi plinasta telesa se kaj močno drže trdnih teles. S ceste prinašamo pozimi v sobo s seboj mraz, iz hleva ali kozolca poseben duh. Na istem temelji tudi parfumiranje. — Če je adhezija manjša nego kohezija (zveznost) tekočine, se ista ne sprime s telesom, n. pr. živo srebro in steklo ali pa voda in maščoba. Tem večja pa je adhezija, čim tesneje se telesi dotikata ter čim večji, čim čistejši in čim gladkejši sta stični ploskvi; ravna se pa tudi po snoveh samih, n. pr. živo srebro se prime čistega cinka, a stekla ne.

Za razmišljanje. 1. Dva popolnoma enaka kozarca sta poveznjena drug vrh drugega in oba sta polna vode. Kako ju je napolniti?

2. V isti kleti se nam zdi pozimi gorko, poleti hladno. Ali se v resnici spremeni njena temperatura za toliko kot se nam zdi?

3. Zakaj je cevka pri termometru iz debelega stekla, a hruška kroglica iz tenkega?

4. Kako je mogoče, da se suši tudi zmrzlo perilo?

5. Zakaj nastavljajo prisluškovalci svoje uho na steno ali vrata?

6. Stolpa v Pisi in Bologni sta poševna. Kako to, da ne padeta?

7. Razni umetniki v cirkusih se kaj radi poslužujejo dolgih, na koncih često še obteženih železnih drogov (n. pr. kolesarji na kolesih brez bilance, plesalci na vrveh itd.). Ali s tem drogom svoje vaje še oteže?

8. Zakaj niso in tudi ne smejo biti brzozjavne žice popolnoma napete?

9. Površina naše zemlje meri okroglo 510.000.000 km². Pritisk 1 atmosfere, t. j. pritisk zraka na 1 cm² (pravzaprav na morski gladini) znaša 1033 gramov, torej približno 1 kg. Koliko znaša teža vsega ozračja?

Društvena in stanovska kronika

Ljubljanska podružnica Šolskove zveze je imela v preteklem šolskem letu pri sedmih zborovanjih na dnevnem redu po dveurno predavanje msgr. V. Steske »O zgodovini Ljubljane«. Predavatelj je pričel z geološkim očitavanjem raznih zemeljskih plasti, na katerih stoji sedanja Ljubljana.

Štiri ledene dobe se dobro poznajo na pogreznem gorovju ljubljanske kotline, ki je sedaj globoko napolnjena z apnenčastim prodrom iz nekdanjih močočnih rek. Prav jasno se to že vidi pri udrtinah ob Kokri, pri Podnartu in drugod. Barjanska kotlina je zakrita tudi s prstjo iz kraških jam. Štiri-

kratna plast črne prsti, šote, glin in peška kaže, da je že štirikrat tu stalo jezero. Na Viču, pri Vidičevi opekarni, so našli 15 m globoko v ilovici čeljust širokočelnege losa, ki je iz predpotopne dobe in iz najmrzljajših krajev. Polagoma je prišla doba, v kateri je nastopil človek. Prazgodovinske najdbe kažejo, kako so prvi ljudje uporabljali kamenje, kosti in kovine za potrebno orodje. Mi smo v dobi, ko je jezero pri Ljubljani odtoklo in močvirje z odtokom Ljubljanice izsušeno. Našli so iz jezerskih bregov še stavbe na kolenh, kakor ob drugih jezerih. Pri mostiščarjih še ni nobenega sledu o žitu, kruh so napravljali iz vodnega oreška, kakor še sedaj nekateri prebivalci ob reki Tisi; jedilni list iz teh časov je torej znan. Znamenite so najdbe iz bronaste dobe. Prvi prebivalci so bili najbrže Galci ali Kelti, kakor na Francoskem in v Italiji. Rimljani so postavili Emono ter gradili nove ceste in trdnjave po deželi. Krog l. 400 izgine Emona brez sledu iz zgodovine. Po l. 568 pa nastopijo Slovenci, na uničeni Emoni nastane »Gradišče«. Krog l. 800 so bili Slovenci že večinoma pokristjanjeni, prebivalstvo pa še redko naseljeno. Iz srednjega veka ima Ljubljana mnogo zgodovinskih podatkov o mestnih in predmestnih zgradbah, župnijah in drugih ustanovah. Tako nas je gospod msgr. Steška vsestransko seznanil o pre mnogih posebnostih nekdanje Ljubljane in okolice, zato smo mu zelo hvaležni za podrobna zgodovinska, umetniška in znanstvena pojasnila

Fort. L.

Ustanovitev savinjske podružnice Slomškove zveze v Celju v soboto, dne 18. oktobra 1924. — Savinjska podružnica Slomškove zveze obsega šolske okraje: Celje (mesto in okolica), Gornji grad, Konjice, Kozje, Laško, Rogatec, Šmarje, Šoštanj in Vransko.

Z veliko nestrpnostjo smo pričakali za nas veseli dan, da ustanovimo toliko zaželeno in prepotrebno »Savinjsko podružnico«, sestrico že tolikih sester pod okriljem velike Slomškove zveze. Število prisotnih članov ni bilo ravno veliko, ker se je dan zborovanja objavil le v »Slovincu« in v kritičnem času, ko je bil ravno izšel odlok prosvetnega oddelka št. 17.357, z dne 7./X. 1924, s katerim je razveljavil odlok višjega šolskega sveta z dne 16. decembra 1919 št. 16.153, s kojim je dovolil, da se smatrajo dnevi ob zborovanjih učiteljskih društev prosti pouka za fiste učne osebe, ki se v resnici udeležujejo zborovanj. Odslej je tedaj možno zborovati le ob nedeljah in praznikih, ozir. ob prostih šolskih dnevih (malih in večjih šolskih počitnicah).

Po običajnem pozdravu je starosta Slomškove zveze za nekdanje Spod. Štajersko, gospod Lovrec Franc, šol. upravitelj v Podčetrtku, podal poročilo o ustanovitvi

Savinjske podružnice ter v jedrnatih besedah orisal naš sedanji stanovski položaj. Posebno je naglašal, da si je pridobil naš prosvetni minister g. dr. Anton Korosec izrednih zaslug na šolskem polju. Radi tega je zbor enodušno sklenil odposlati gospodu prosvetnemu ministru udanostne pozdrave vsega učiteljstva savinjske podružnice Slomškove zveze.

Mnogo naših članov in članic je tekom letošnjih dvomesečnih počitnic odšlo na nova službena mesta iz gori imenovanih šol. okrajev Savinjske podružnice Slomškove zveze v druge okraje — in tudi obratno, tako, da se ne more ugotoviti pravega števila naših članov(ic). Zato naprošamo vse bivše člane in članice iz prej imenovanih šolskih okrajev, ki tvorijo Savinjsko podružnico, kakor tudi vse nanovo imenovane kolege in kolegince, ki bi radevolje pristopili pod prapor Slomškove zveze, da se gotovo in zanesljivo v čimkrajšem času pismeno prijavijo (s svojim natančnim naslovom gospodu Francu Lovrecu, šolskemu upravitelju v Podčetrtku).

Nato se je izvolil podružnični odbor, ki je sledeči:

Načelnik: Lovrec Franc, šolski upravitelj v Podčetrtku; podnačelnik: Kramer Ivan, učitelj v Celju (na okol. šoli); tajnik: Črničoj Slavko, šolski upravitelj v Sv. Križu tik Rožaške Slatine; blagajničarka: Jurjevič Marija, učiteljica v Celju (na mestni dekl. šoli); knjižničarka: Dokler Bogdana, učiteljica v Šmarju pri Jelšah; odbornica: č. s. Zmazek Justina, učiteljica na zavodu šolskih sester (osnovna šola) v Celju.

Ob sklepu se načelnik zahvali vsem navzočim za prisostnost ter izrazi željo, da bi se pri prihodnjem učiteljskem zborovanju nekateri oglasili s kakim poučnim predavanjem ozir. referatom. O tem pa naj dotični pred napovedjo zborovanja sporoči načelniku do 1. jan. 1925.

Tovariši in tovarišice, storite sedaj svojo dolžnost in prijavite se vsi (stari in novi člani) čimpreje načelniku savinjske podružnice!

Č. S.

Zborovanje podružnice Slomškove zveze za okraj Kamnik. Meseca junija t. l. je imela podružnica za okraj Kamnik svoj občni zbor v Domžalah. Udeležba je bila prav zadovoljiva. Predsednik g. Igljič otvoril zbor s pozdravom na udeležence in preide k dnevnemu redu. Prvi je predaval g. Makso Koman o Kamniških planinah. V zanimivem in obširnem referatu je opisal tvorbo, oblike in sestavine Kamniških planin. Popis je poživil s slikami. S svojim predavanjem je vzbudil vliko navdušenje za turistiko.

Druga točka dnevnega reda je bilo predavanje g. I. Primožiča o petju. V kratkem, a jedrnatem govoru je vzbujal v poslušalcih ljubezen, s katero naj vsak vzgojitelj goji v šoli petje kot eno najvaž-

nejših sredstev za vzgojo srca. Po znanem Goethejevem reku: »Koder se poje, odtod beži hudobija«, je opisal blagodejni vpliv petja na človeško dušo. Poudarjal je, naj bi se v šoli učilo tudi kaj teorije, ki se danes čisto zanemarija.

Oba predavatelja sta žela za svoj trud obilo priznanja. Želeti je, da se še večkrat oglasita.

Predsednik prebere nova pravila, ki so soglasno sprejeta. Ker je sedanji odbor odklonil ponovno izvolitev, se izvrši volitev novega odbora. Izvoljeni so bili:

Načelnik: g. Makso Koman; podnačelnik: g. Andrej Pogačar; tajnica: gđc. Antonija Albrechtova; blagajničarka: gđc. Marija Kratnarjeva; knjižničar: g. Ivan Primožič; odbornica: gđc. Angela Cenčičeva.

Nato se občni zbor zaključí.

Dne 10. oktobra t. l. je zborovala kamniška podružnica v Domžalah. Načelnik gospod M. Koman otvori zborovanje, pozdravi udeležence, posebno navzočega okrajnega šolskega nadzornika g. I. Primožiča, kateremu čestita k imenovanju. Na glasovanje da nekaj važnih predlogov. Prvi predlog: Vsak član naj bi enkrat referiral na zborovanju. Kdor se brani, plača globo. Drugi predlog: Članarina se odslej plačuje pri družnici, in sicer pri I. zborovanju vsakega leta. Oba predloga sta bila od večine sprejeta. Predsednik toplo priporoča redno udeležitev na zborovanjih. V slučaju tehtnih virov naj se vsak pisмено opraviči pri njem.

Na dnevnem redu je bil referat g. J. Odlaska o ljubezni do domovine. V lepo zamišljenem govoru je dal navodila, kako gojimo v šoli ljubezen do domovine, ki naj bo tako globoko zasidrana v srcu mladine, da bo ta pripravljena tudi na najtežje žrtve zanjo. Gojiti jo moramo ne samo v šoli, ampak tudi v poznejši, izvenšolski dobi.

Predsednik se zahvali referentu in pozdravi novodošle člane centralnega odbora iz Ljubljane, posebno okrajnega šolskega nadzornika g. Štruklja, ki se oglasi k besedi. Dal je več navodil, kako postopaj učitelj v šoli. Vzgoja bodi strogo verskonravna, pouk naj sloni na razumevanju, pobija naj se brezplodni mehanizem, upošteva novodobne pedagoško-didaktične zahteve, posebno delavni princip in ekonomsko uporabo časa. Predsednik se mu v imenu vseh zahvali za poučna izvajanja.

Na njegov predlog se odpošlje brzobjavno udanostno izjavo prvemu Slovencu ministru prosvete dr. Korošču.

Nato predsednik zaključí zborovanje. Prihodnje zborovanje bo novembra v Kamniku.

A. A.

Zborovanje podružnice Slomškove zveze za novomeški in črnomeljski okraj v Novem mestu dne 18. septembra 1924. Navzočih 26 članov in 2 gosta.

Tovariš načelnik otvori zborovanje, pozdravi navzoče in prečita dnevni red:

1. Čitanje zapisnika.

2. Referat tov. Smolikove »O vzgoji značaja«.

3. Predavanje tov. P. Akvina o pedagoški knjigi Kerer: »Die Macht der Persönlichkeit.« — »Oseba vzgojitelja.«

4. Slučajnosti.

Preden se zborovanje nadaljuje, se pošljejo brzojavno vdanostni pozdravi ministru prosvete dr. Korošču — nakar sledi:

ad 1. Čitanje zapisnika, ki se podpiše.

ad 2. Referentinja je lepo orisala vse momente, ki vplivajo pri vzgoji na značaj učenca. Tovarištvo in okolica sta glavna faktorja, ki nanj dobro ali slabo vplivata. Ker sta pa ista največkrat kvarna, je treba volje, ki se odloči za dobro, četudi v nasprotju z okolico in družbo, treba pokorščine, doslednosti, ljubezni, ki premeša samoljubje. Predvsem pa bodimo sami značajni — trdni, neomahljivi.

Referat je dobro sestavljen in se o priliki priobči v našem glasilu.

ad 3. Tov. P. Akvin predava o »Osebi vzgojitelja«, ki naj vsestransko in harmonično vpliva na um, voljo in čut gojenca, da se te sile urejeno in dosledno razvijajo in udeležujejo v notranjem in zunanjem življenju. Poudarja avtonomnost, ki je znak osebnosti. Kakšen vpliv ima osebnost na okolico, nam dokazuje zgodovina, kjer oseba ne pomeni samo sebe, temveč cele narode. Pogostokrat je osebnost gojenčeva odsvit vzgojiteljeve duše. Vzrok temu je psihološki.

Tovariš načelnik se predavatelju zahvali za krasno predavanje in ga prosi, da isto o priliki nadaljuje.

K predavanju se razvije živahna debata. Nekateri menijo, da je umska izobrazba ubila srčno izobrazbo, drugi zopet, da se kultura širi prepočasi, a civilizacija prehitro, ker je svet preveč materialen. Ugotovi pa se, da mora biti že priprava na pouk taka, da vedno zberemo snov, ki bo polnila tudi srce in ne samo glavo.

ad 4. Tov. Habè poda pregled blagajne, ki je sledeči: Dohodkov je bilo Din 1892-80, stroškov Din 1447—, ostane v blagajni Din 445-80.

Sklene se pobirati pri vsakem zborovanju prostovoljne prispevke za tiskovni sklad. Tovariši in tovarišice se naprošajo, naj v ta namen darujejo obveznice vojnega posojila. — Pri tem zborovanju se je nabralo 96 Din 25 p.

O tekočih razmerah se je vsestransko debatiralo. Določi se prihodnje zborovanje v Dobrniču, kar se bo pravočasno razglasilo v »Slovincu«. — Nato se zborovanje zaključí.

P. M. Š.

Ljubezen in sovraštvo. Spisal Rado Pavlič. Slike iz svetovne vojne. Dostavke k poročilu o tej knjigi v prejšnji številki »Slovenskega Učitelja« na str. 143. — Knjiga dobro opisuje službeni položaj raznega vojaštva in častništva med svetovno vojno. Vsak, ki je bil v teh borbah, posebno kot častnik, dejansko zaposlen, najde tu podobne doživljaje. V knjigi pa je nekaj reči, ki jih ogleduje vzgojitelj iz drugega vidika. Takoj na 2. strani stoji stavek, kako je kričala na vojsko »množica, nahujskana od narodnih zločincev« itd. Enako na str. 24 in drugod vse »nahujskano«. Take odstavke bi bilo treba izpopolniti s pravičnejšo ali višje stoječo sodbo. Pomisliti je namreč na vzroke takega vzhičenja. Ljudstvo se je tako leta in leta vzgojevalo in povsod so učili svojo državo spoštovati s pogledom na kakega sovražnika. Ali so pesniki in glasbeniki skladali svoje dinastične slavonspeve brez zmisla, ali so bili ognjevit govori narodnih prvakov in tolikratne proslave in vdanostne izjave za vladarja v vseh šolah res le zato, da se ni smelo nič verjeti in nič vzkipeti ter je bilo vse to samo hujskanje narodnih zločincev? Najbrž ne; zato ni prav, da se s takimi splošnimi obdolžitvami ne preneha delati občinstvu krivice. Pravilno pa je za tok časa pisatelj pristavil na str. 11: »Da, tako smo bili vzgojeni od Avstrije.« Drugačna vzgoja pač ni bila mogoča. To kaže pisatelj v drugem oziru, in sicer (v I. delu) v pričakovanju, da mu ni bilo treba kmalu iti na fronto, dasi je za vsakega veljalo »moraš« (gl. str. 8). Naravnost se nič ni smelo govoriti, povsod sama previdnost (str. 2, 10, 14, 15 in mnogokje drugod). Skrivaštvo se je sicer nekaterim posrečilo do zadnjega, vohče pa sta veljala prisega in dolžnost. — Narodnemu vzgojitelju ne morejo biti po volji razne v taki knjigi navedene zabave z ženskami. Pisatelj je bil oženjen in se rad sklicuje na ljubezen do svoje družine, a nekateri opisi premalo opozarjajo druge na previdnost, temveč vidijo vse preveč rožnato. Ne vem, če je bilo n. pr. to vzgledno za poveljnika enoletnikov, da se je preselil v novo stanovanje samo zaradi zabave z drugim spolom (11. slika). Dvomim, da bi bilo komu všeč, ko bi se sin, hči ali zet tako malo varoval grešnih priložnosti, kakor je to razvidno osobito iz I. dela knjige. Težko je torej misliti iz takega čitanja na kaj dobrega. V nekaterih takih okoliščinah pa je pisatelj pokazal dovolj odločnosti (n. pr. na str. 42 in 74).

V času vojske se svetopisemska zapoved »Množite se« ni mogla prav izvrševati. Mirno čuvstvanje je postalo zelo izbegano in pojavilo se je v tem oziru pri človeštvu izredno mišljenje (mentaliteta). Moštvo je vse odšlo za dolgo dobo in ženstvo je z neko večjo potrebo bolj obračalo pozornost nase (str. 43, 44, 46, 57, 59, 63, 67,

77, 82, 96 in drugod). Pomniti je, da je bilo tam, kjer je šla bojna vihra preko poljan, rodbinsko življenje brez ognjišča in zato vse drugače razdrapano. kakor pri nas. Žrtve brezvestnosti so bile vsled tega mnogo večje. Tudi glas vesti je grmenje topov odvracovalo in spravljalo naravne namene iz ravnotežja. Oni, ki so stali v divjih ognjih, hodili vedno preko trupel, obleženi od telesnih in duševnih naporov, so iskali počitka in razvedrila za odvod groznih utisov. Privoščili smo jim oddiha. Kot stacijski poveljnik sem iz front došlo vojaštvo opozarjal na nevarnost spolnega okuženja. Mnogi niso bili o tem nič poučeni, mnogi pa mislili, da se morajo ravnati po zgledih slabih častnikov, a posledice takih razmer so bile potem kaj žalostne. Pisatelj omenja to pač mimogrede na str. 31, 82 in 110. Kaj naj končno napravijo narodni preroditelji, ako čitajo poročilo, ki ga je prineslo n. pr. »Jutro« z dne 3. nov. 1921 po dr. Štamparju, da je bilo v Jugoslaviji 2 milijona za veneričnimi boleznimi obolelih oseb! V to vodi vojska, nevednost in lahkomišljenost. Zato je celo umevno, kako so Homerjevi spevi namenoma etično dvigali helenske junake in junakinje, dandanes pa v popisih o vojski tako manjka opominov na čednostno vzdržanje. Več samostojnosti in več močno vzgojene volje za odpor in prelom ob zapeljivih prilikah, bi bilo bolj poučno in okrepevalno za čitatelja o vojski. Taki spisi naj bi predstavljali smernice — zvezde vodnice — za udejstvovanje kakih boljših moralnih vrednot ali dobrin in ne kazale toliko na nasladno in omamljivo uživanje v kakem zaledju. F. F. L.

Državna šolska poliklinika v Ljubljani. V Ljubljani je bila dne 30. oktobra t. l. otvorjena državna šolska poliklinika, prideljena higijenskemu zavodu v Ljubljani. Nameščena je v dveh paviljonih na vrtu državnega učiteljskega na Resljevi cesti. Zdravniško službo opravljata šolska zdravnik dr. Anton Breclj in dr. Ana Zalokar. V najkrajšem času prične s preiskavami in zdravljenjem še zdravnik-specialist za oči, ušesa, grlo in nos ter nato tudi zobozdravnik. Šolska poliklinika bo poslovala dnevno od 8. do 12. ure, in sicer za enkrat le v torkih in petkih, po novem letu pa dnevno.

Božičnico za revne otroke v Ljubljani priredi 10 ljubljanskih dobrodelnih društev: 1. Kolo jugosl. sester; 2. Krščanska ženska zveza; 3. Naše srce; 4. Družba sv. Elizabete; 5. Vincencijeva družba; 6. Društvo za mladinske domove; 7. Škofijsko društvo za varstvo sirot; 8. Društvo dečji dom kraljice Marije; 9. Društvo za vzdrževanje otroške bolnice; 10. Društvo za otroško varstvo. Pri nabiralni akciji sodeluje tudi Pomladek rdečega križa.

»Učiteljska samopomoč« v Ljubljani je nepolitično podporno društvo, ki je bilo ustanovljeno v l. 1898. Ima namen, po smrti

društvenikovi dati zakonitim dedičem denarno podpora, posmrtnino, ki znaša tolikokrat po 2 Din, kolikor je članov. Posmrtnino izplača načelstvo takoj po prejemu mrtvaškega lista in društvenega sprejemnega lista. Društveniki morejo postati učitelji (profesorji), njihove žene in pa učiteljice vseh javnih in zasebnih šol — od najnižje do najvišje — v kraljevini SHS, ki še niso stari nad 45 let in se izkažejo ob vstopu z zdravniškim certifikatom, da so zdravi. Zdravniški certifikat (potrdilo) je brez koleka.

Društvo ima sedaj 600 članov, posmrtnina znaša 1200 Din.

Nanovo vstopivši član plača:

- a) pristopnine v starosti od 20 do 25 let 1 Din, od 25—30 5 Din, od 30—35 20 Din, od 35—40 30 Din, od 40—45 50 Din;
- b) vpisnine 5 Din;
- c) za zadnji smrtni slučaj 2 Din;
- č) letnine in upravnine 3 Din;
- d) društvena pravila in poštnina 3 Din.

Stari člani plačujejo letno 3 Din za letnino in upravnino, za vsak smrtni slučaj 2 Din in poštne stroške.

V pisni prijavi za vzprejem je treba navesti kraj, dan, mesec in leto rojstva, sedanje bivališče in priložiti zdravniški certifikat.

Smrtni slučajji se po § 4. društvenih pravil objavljajo v učiteljskih oglaših, člani pa dobe obenem od uprave položnice, na katerih so napisani zapadli zneski.

Društvo vabi s tem k obilnemu pristopu, da bo društveni prispevek — posmrtnina — v slučaju smrti najdražjega bitja za vsakega tem večji in izdatnejši; izdatki te vrste so v vsaki družini prej ali slej neizogibni.

Društvo upokojujencev učiteljstva Slovenije je na svoji odborovi seji 12. oktobra 1924 v mestni šentjakovski šoli v Ljubljani med drugim pri 3. točki dnevnega reda sklenilo, da se sprejme takoj 26 novo priglasih upokojenih nadučiteljev z gospem in upokojenih učiteljic. Ti so: Hiti Mat., Farčnik Anton, Farčnik Janja, Furlani Leopold, Rozman Florijan, Kutnar Ivan, Josin Vilma, Jankovič Franja, Kalinger Ferd., mestni šolski ravnatelj, Bohinc Edvard, Erker Jurij, Porekar Anton, Repič Peter, Punčuh Leop., šolski nadz., Bregant Miha, Kante Matko, šolski nadzornik, Kante Rozina, Režek Juraj, Bezljaj Josip, mešč. šolski ravn., Bele Ivan, meščanski učitelj, Ažman Josip, Jedločnik Jernej, Kern Irena, Horvat Lovrenc, Gabršek Fran, višji šolski nadzornik, Rasteiger Justina. Vsem navedenim je društvo odposlalo »Sprejemnice«. — Učiteljstvo v Sloveniji priznava dandanes človekoljubno društvo upokojujencev učiteljstva v Ljubljani. To nam svedoči vedno večje število že priglasih članov. Če Vam, gg. čitatelji, priporočamo društvo, gotovo iz srca govorimo; naj nas vodi stanovka zavezt brez vsake

strankarske misli; svoji k svojim; učitelji za učitelja, za njih učiteljice in soproge, da podarimo po eno cvetlico v venec, katerega v duhu položimo na gomilo člana s tem, da po 2 Din prispevkov plačamo v podporo vdove ali dedičev kot posmrtnino. Kako potolažimo ostalo vdovo ali dediče in tudi one, ki so stregli bolniku, s »sprejemnico«, da dobijo plačilo, t. j. pogrebno podporo! Ko pridejo žalostni časi, ko doživimo posebno bridke dneve in ure smrti našega člana, tedaj ne bo žal nobenemu stanovskemu tovarišu ali učiteljici za ta mali, slučajni prispevek in letnine 3 Din, ki jih je podaril v podporo za pogreb. Za društvo upok. učit. Slovenije v Ljubljani; Martin Breznik, nadučitelj, tajnik. — Dopise je pošiljati: Društvo upok. učit. Slovenije, Cesta na Rožnik, vila št. 29, v Ljubljani.

Brezplačno zdravljenje državnih uradnikov v bolnišnicah. Z odlokom ministrstva narodnega zdravja v Beogradu Z. br. 42.693 od 5. junija 1924, imajo vsi uradniki kakor tudi njih družine (po čl. 112. uradniškega zakona) pravico do brezplačnega zdravljenja po državnih in ostalih bolnicah. Zdravijo se v I. razredu uradniki I. in glavne skupine II. kategorije; v II. razredu uradniki pomožne in pripravljalne skupine II. kategorije ter uradniki III. kategorije; v III. razredu zvaničniki in služitelji. Ta odredba je stopila v veljavo s 1. okt. 1924. Ako se je kak uradnik zdravil v bolnici pred tem časom in ga je uprava terjala za plačilo oskrbnih stroškov, naj vloži prošnjo za odpis.

Invalidsko zdravilišče Golnik. Tovarišice), ki poznajo ljudi svoje okolice, imajo zelo lepo priliko, da z nasvetom sodelujejo pri zelo važnem človekoljubnem delu, tičočega se ubogih vojnih žrtev, bolnih na pljučih. Teh je samo v Sloveniji okrog 10.000, kojih večina si ne zna pomagati. Na Golniku pri Trziču se nahaja na zelo lepem kraju lepo invalidsko zdravilišče Golnik, kjer se invalidi brezplačno zdravijo; istotako vojne sirote. Ta institucija je pa invalidom skoro popolnoma neznana. Hrana je v zdravilišču zelo dobra, tudi zdravnik g. dr. Neubauer, ki tu posluje, je vobče priljubljen vsled svoje požrtvovalnosti in strokovnega znanja. P. n. tovarišice), sodelujte pri Vam znanih invalidih z nasveti ter jim priporočajte zdravljenje na Golniku, zakar Vam bodo hvaležni. Da bodo tu sprejeti, je treba da jim izda bližnji zdravnik spričevalo, ki naj ga priložijo prošnji za sprejem, naslovljeni na invalidski odtok oddelka za socialno skrbstvo v Ljubljani. Prošnje naj se vlagajo po možnosti potom bližnjih invalidskih podružnic. Opomni naj se prizadete, da to čimprej store ali kakor hitro čutijo, da so bolni, kajti če je bolezen že v zadnji fazi, je zdravljenje brezuspešno. — Lucijan Orel, učitelj-poročnik, invalid.

Vlaganje prošnje za povišek, posmrtnino, odmero penzije. Učitelstvo naj se v spodaj označenih zadevah ne obrača na ministrstvo prosvete, kamor tudi ni vlagati tozadevnih prošenj, ker je pravica za njih reševanje prenešana na Prosvetni oddelek za Slovenijo v Ljubljani, in sicer:

1. Za priznanje poviška plače po čl. 7. činovn. zakona (10% povišek), za povišanje osnovne plače in za povišek plače po čl. 31. čin. zakona. — Odredba min. prosv. O. N. Br. 46.408 od 12. sept. 1924.

2. Za priznanje posmrtnine po čl. 124. čin. zakona. — Odredba min. prosv. P. Br. 10.592 od 4. okt. 1924.

3. Za akontacijo na penzijske prejemke. — Odredba min. prosvete O. N. Br. 39.751 od 18. avg. 1924.

Slejkoprej pa je vlagati na ministrstvo prosvete prošnje za povišek položajne plače (vzorec gl. v Ročnem katalogu Učit. tiskarne in spodaj) in prošnje za odmero penzije, ki jim je, razen ostalega (vse na službovanje se nanašajoče listine s prepisi), takoj priložiti izpolnjeno in od prosilca podpisano Uverjenje o godinama službe, ter prošnje za nakazilo vdovnine, ki mora imeti isto priložo in tudi v dvojniki.

Za prvo omenjene prošnje, ki jih je naslavljati na ministrstvo, se učitelstvo v lastnem interesu opozarja, da jih vlagajo pravočasno, t. j. pred dospelostjo roka, kajti Glavna Kontrola priznava brez ozira na dobo dospelosti izplačilo tega poviška šele po podpisu v smislu čl. 52. čin. zakona.

Prošnja za povišek, ki jo mora vsak učitelj sam vložiti, se glasi: Podpisani F. L., učitelj(ica) v L., sem dne . . . . . 192 . dovršil X službenih let, zato prosim za nakazitev položajne plače . . . skupine, osnovne plače . . . stopnje, stanarine letnih . . Din. Priloge: Overovljen prepis rešenja, izpisek iz osebne popisnice o službeni dobi in ocena.

Schönlein weiß nix! Pruskega kralja Friderika Viljema IV. sta v zadnji bolezni zdravila dva zdravnika; njegov osebni zdravnik slavni profesor Schönlein in pa tajni zdravstveni svetnik Weiß. Kraljica je želela, da bi poklicali še dr. Nix-a iz Monakovega;

Schönlein je pa energično ugovarjal, kajti od vseh treh zdravnikov podpisana poročila o kraljevi bolezni bi se glasila: Schönlein. Weiß. Nix. — Schönlein nič ne ve. V. Š.

Globus v šoli. Učitelj iz nekdanjih časov je imel slučajno na mizi globus, ko pride nadzornik v šolo. Pri tej priliki stavi nadzornik na otroke vprašanje, zakaj stoji ta globus tako na stran nagnjen. Vsi so bili nekoliko osupnjeni in nikdo ni vedel odgovoriti na to vprašanje. Učitelj pa pomaga otrokom iz zadrege rekoč: »Oprostite gospod nadzornik, smo že takega kupili.«

Ravnanje z otroki. Kratko rečeno, resnica je, da rodi surovost surovost in prijaznost prijaznost. Z brezčutnim ravnanjem postanejo tudi otroci brezčutni, a ravnanje s primernim sočutjem je sredstvo za izobrazbo sočutja. V družinah kakor v državah priključitve trd despotizem velik del pregreškov, katere je treba zatirati; nasprotno pa za branjuje milejša in svobodnejša vlada mnogo vzrokov za spore in razčisti občutke, da prenehajo prestopki. (Spencer, Vzgojeslovje.)

Sklad Slomškove zveze.

Darovali so:

Babšek Joško, učitelj v Slov. Bistrici	10— Din
Bajec Janko, nadučitelj v Št. Vidu nad Ljubljano	10— „
Jevnikar Lovro, učitelj v Št. Vidu pri Stični	50— „
Zbirka povodom zborovanja novomeške podružnice na Čatežu dne 18. septembra 1924	120 75 „

Listnica uprave. Prosimo vse člane in naročnike, da gotovo vsaj do 15. decembra t. l. poravnajo naročnino in članarino, ker moramo sami vse stroške sproti plačevati in da moremo obračunati koncem leta s podružnicami. Člane, ki redno ne plačujejo članarine, mora odbor črtati iz društva. Z mnogimi terjatvami delajo neplačniki društvu, ki je odvisno le od svojih članov in naročnikov, samo nepotrebne stroške. Bolje manj članov, ki se zavedajo svojih društvenih dolžnosti, kakor pa cela vrsta takih, ki tega ne poznajo!

»Slovenski Učitelj« izhaja v dvojnih številkah vsak drugi mesec. Uredništvo (Fort. Lužar) je v Ljubljani, Glinška ulica 5/I. Upravništvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6. Naročnina znaša 30 Din, društvena članarina 50 Din in prejema vsak član list brezplačno. Naročnina za Italijo je 10 lir. — Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacijo in naročnino pa upravništvo.

Last »Slomškove zveze«. Oblastvom odgovoren I. Labernik, učitelj na Rakovniku. Tiska »Jugoslovska tiskarna« v Ljubljani.

